

SİYASİ BOYUT

Oturum : II

- Yöneten** : İlter ERTUĞRUL
Mülkiyeliler Birliği Yönetim Kurulu Üyesi
- Sunuş** : Yrd. Doç. Dr. Melek FIRAT
A.Ü. SBF Öğretim Üyesi
- Katılımcılar** : Ertuğrul APAKAN
Büyükelçi, İkili Siyasi İşler Genel Müdürü
- Prof. Dr. Mümtaz SOYSAL**
Eski Dış İşleri Bakanı, Gazeteci Yazar

İlter Ertuğrul - Değerli konuklar; hepinizi Mülkiyeliler Birliği adına “hoş geldiniz” diyorum.

Bugünlerde Kıbrıs biraz daha gündemde, hatta yeni bir havaya girildiği bile sabah konuşuldu. Mülkiyeliler Birliği, KKTC-TC ilişkilerini değerlendiren bir panel yapmayı düşündüğü zaman, Kıbrıs sorununu çözmek gibi bir iddiayla ortaya çıkmadı; sadece bizim amacımız, net bir fotoğraf ortaya koymaktı. Bu nedenle öğleden önceki oturumda, KKTC'nin iktisadi boyutunu, iktisadi fotoğrafını çekmek için ayrı bir oturum düzenledik. Sabah Sayın Bakan, hem girilen yeni havayı ihtiyatlı bir iyimserlik olarak değerlendirdi, tırnak içindeki ifadelerle ve AB'ye bir çağrıda bulundu; “Madem bu kadar iyimsersiniz, bu görüşmelerin biraz daha hızlı bir biçimde sonuçlanmasını istiyorsanız, AB olarak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine uyguladığınız ambargoyu kaldırınız” Sayın Devlet Bakanının sabahki çağrısı buydu.

Ondan sonraki iktisadi oturumda, KKTC Devlet Planlama Örgütü Müsteşarı Sayın Işıl Yılmaz, KKTC ekonomisini rakamlarla ortaya koydu. Başbakanlık Müsteşar Yardımcısı Sayın Selçuk Polat, Türkiye'nin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetindeki yatırımları hızlandırmak ve arttırmak için yeni bir teşvik politikası oluşturduğunu, bunu çok kısa bir süre içinde açıklayacağını belirtti. Ondan sonra da Sayın Prof. Dr. Oktar Türel, belki de çok daha önemli bir proje getirdi ortaya; dedi ki, “İster AB'li olsun, ister AB'siz olsun; ister çözümlü olsun, ister çözümsüz olsun, KKTC ekonomisini 10 yıl içinde ikiye katlamak için bir çalışmamız var. Bu çalışmanın temel taşlarından birisi, Türkiye'nin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine yapacağı yardımı yıllık sabit ölçüde tutmasıdır -'yıllık yaklaşık 140 milyon dolarlık bir yatırım öngörüyordu o proje'- ve Türkiye lütfen Kuzey Kıbrıs'a IMF'nin kendine davrandığı gibi davranmasın, bu yıllık 140 milyon dolarla 10 yıllık bir perspektif içinde KKTC ekonomisini ikiye büyütebiliriz ve bağımsız bir ekonomi haline getirebiliriz. Bu, AB ile şu anda ne olacağı belli olmayan süreci de engellemez, o zaman AB'ye zaten bir proje var, 'Eğer siz bu sorunu çözmek istiyorsanız, Türkiye'nin vereceği katkıları kendiniz verirsiniz'” demişti, bu da Oktar Türel'in önerisiydi.

Öğleden sonra şimdi konuyu biraz daha siyasi boyutlarıyla ele alacağız. Tabii ki KKTC-TC ilişkileri, AB'siz düşünülüyor; Okulumuzun Uluslararası İlişkiler Bölümünden **Yardımcı Doç. Dr. Melek Fırat** arkadaşımız, ilk önce bu bağlamda bir sunuş yapacak, ondan sonra diğer konuşmacıların görüşlerini alacağız.

Buyurun

Melek Fırat - Öncelikle hoş geldiniz. Yaklaşık bir aydır hemen hemen hepimiz, konunun uzmanları olsun, siyasi olarak ilgilenenler olsun ve kamuoyu olsun, Kıbrıs'la yatıp, Kıbrıs'la kalkıyoruz. Yalnız iki hafta önceye göre önemli bir değişiklik oldu; iki hafta öncesine kadar Kıbrıs'taki gerilim konuşuluyordu ve Türkiye'nin ne yapması gerektiği konuşuluyordu, artık ekmek kadayıfı ve imambayıldı konuşulmaya başlandı. Aslında aniden bir şey olmadı; 1999 Helsinki Belgesinde zaten 2002 yılında Kıbrıs'ın AB'ye tam üyeliğinin görüşüleceği biliniyordu ve Türkiye de bu belgeyi kabul etmişti, ama tartışmalar alevlendi. Türk dış politikasının hemen hemen her alanında olduğu gibi, ama özellikle Kıbrıs ve Yunanistan konusunda olduğu gibi, yine biz bu süreç içerisinde kamuoyunda Kıbrıs'la yatıp kalkarken, Kıbrıs Rum Kesiminin niyetlerini öğrendik, Yunanistan'ın niyetlerini öğrendik, Avrupa Birliği'nin niyetlerini öğrendik, hatta gizli niyetleri gündeme getirildi. Konuşulmayan hemen hemen tek konu, Türkiye'nin ne yaptığıydı, 99'dan beri geçen sürede Avrupa Birliğiyle ilişkilerinde ne yaptığıydı ve Kıbrıs'ta kendini hazırlayıp hazırlamadığıydı. Dolayısıyla hep aynayı başkalarına tutma alışkanlığına sahip bir uzmanlar ve kamuoyuna sahibiz.

Ben bugün burada belki bu anlamda daha değişik bir şey yapacağım ve aynayı Ankara'ya tutmak istiyorum; çünkü eğer kendimizin nerede olduğunu bilirsek, karşı tarafı daha iyi anlarız gibi geliyor. Türkiye'nin politikalarına baktığım zaman da bu üçgen içerisinde ikiye ayıracağım konuşmamı: Bir tanesi Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri ve bu noktada Kıbrıs unsuru, diğeri ise Türkiye'nin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetiyle ilişkileri ve bu noktada Avrupa Birliği unsuru.

Türkiye'nin Avrupa Birliğiyle ilişkilerinde Kıbrıs unsuru dediğimde, İsmail Cem'in bir sözüyle başlamak istiyorum. İsmail Cem, yaklaşık iki hafta önce yanılmıyorsam, şöyle bir şey söyledi: "Türkiye, Kıbrıs için bedel ödemeye hazırdır" ve bunun üzerinde tartışmalar yapıldı, "Türkiye bedel ödeme- li midir ve ödememeli midir" tartışması yapıldı. Oysa bu cümle, bence çok doğru bir cümle değil; Türkiye Kıbrıs için bedel ödemedi, bedel ödemiyor ve bedel ödemeyecek. Bu soruyu doğru sormak için "kim bedel ödüyor" sorusu- nu sormak lazım ya da "bir bedel var mı" sorusu, daha doğru bir soru bence.

Daha öncesine gitmeyeceğim, konumuz "Avrupa Birliği Sürecinde Türki- ye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti İlişkileri" onun için 1990'dan başla- tacağım; ama müsaade ederseniz eskisi için de, 90 öncesi için de şunu söyle- yebilirim: 90 öncesinde Kıbrıs, Türk-Yunan ilişkilerinin bir konusuydu ve bu dönemde de Türkiye, Kıbrıs için bir bedel ödemedi. Zaten Türkiye'nin deği- şen politikalarına bakarsanız, Türk-Yunan ilişkilerinin seyri doğrultusunda bir Kıbrıs politikası oluşturdu, bu genel eğilim 90 sonrasında da değişmedi. Bana sorarsanız, Ankara için aslolan, Türkiye'nin AB ile ilişkileriydi ve AB ile ilişkileri çerçevesinde Kıbrıs gündeme geldi.

Türkiye'nin AB ile ilişkilerinde baktığımız zaman da, bence 1997 kırılma noktasıdır. 1997'ye kadar çok kısa olarak tarihleri hatırlatacağım ve bazı nok- talara değineceğim: Kıbrıs Rum Yönetimi, biliyorsunuz 3 Temmuz 1990'da AB'ye tam üyelik başvurusunda bulundu, 17 Eylül 90'da da Avrupa Toplu- lukları Bakanlar Konseyi, bu başvuruyu normal süreç içerisinde değerlendir- me kararı aldı ve Komisyondan görüş istedi. "Bu süreç içerisinde Türkiye ne yaptı?" dersiniz, Türkiye alçak profil izlemeyi tercih etti; Özal'ın olduğu bir dönemdi, 1987'de Türkiye başvurusunu yapmıştı ve hedef, Avrupa Birliğine üyelik olarak görülüyordu. Bana sorarsanız, zaten Özal'ın 1983'ten beri po- litikası, Kıbrıs'ın bir engel oluşturduğu ve dolayısıyla da hele Avrupa Birliği gibi bir hedefte engel oluşturmaması gerektiği idi. Burada Rauf Denktaş dev- reye girdi ve Avrupa topluluklarına Kıbrıs'ın üye olamayacağına dair hukuk- sal ve siyasal gerekçeler içeren bir mektup gönderdi. Komisyon, 1993'te tam üyelik görüşmelerinin başlatılabileceği konusunda görüş bildirdi. 94 Korfu Zirvesinde, yine Kıbrıs ve Malta Avrupa Birliğinin genişleme sürecinin ön- celikli devletleri olduğu kararı alındı. Bunun üzerine KKTC Meclisi, 29 Ağustos 94'te bir karar aldı, bu kararı özetlersek; "Türkiye ile ekonomik en-

tegrasyon süreci hızlandırılmalı” ve federasyonu tek çözüm olarak gören karar yürürlükten kaldırıldı.

Kuzey Kıbrıs, bu dönemde belki de her zaman olduğu gibi daha uzak görüşlü politikalar üretebildiği için, -konumunda dolayı herhalde- Türkiye’den daha atak davrandığını görüyoruz. “Türkiye niye bu dönemlerde çok da sesini çıkarmadı?” dersiniz; gümrük birliği süreci başlamıştı ve Türkiye, Avrupa Birliğiyle Gümrük Birliği Anlaşmasını sekteye uğratabilecek davranışlardan kaçındı. 6 Mart 95’te Gümrük Birliği Anlaşması imzalandı ve bu anlaşmanın imzalanması, aslında Kıbrıs konusunun Türkiye için bence ikincil önemini ortaya koyuyordu. Çünkü Gümrük Birliği Anlaşması imzalandığında, aynı gün Rum Yönetimiyle görüşme sürecinin başlayacağı da açıklanmıştı ve Türkiye, gümrük birliğine rağmen, gümrük birliğinin sekteye uğramasını göze alamadı ve aktif müdahalede bulunamadı. Ancak 97 yılına gelindiğinde, gümrük birliği sürecinin Türkiye’nin dezavantajına işlediği ortaya çıkmıştı. 97 başında Çiller’in yine Avrupa Birliğine olumlu mesajları var; eğer tam üyelik için bir adım atılırsa, Kıbrıs konusunda da ortak deklarasyonun, yani Demirel’le Denктаş arasında iç kamuoyuna ve Kuzey Kıbrıs’a yönelik daha önce imzalanmış ortak deklarasyonunun tam işletilmeyeceğine dair ipuçları verdi.

“97, kırılma noktasıydı” dedim; çünkü 97’de, Temmuzda Gündem 2000’de Kıbrıs’ın önceliği ortaya çıktığında, 12 Aralık 97’de de Lüksemburg Zirvesinde Türkiye’nin aday üye dahi olmayacağı ortaya çıktı ve Türkiye, ilk kez çok sesli bir şekilde Yunanistan ve Kıbrıs konularını Avrupa Birliğiyle görüşmeme kararını ortaya çıkardı. 97 yine önemlidir, Türkiye’nin Kıbrıs politikası açısından önemlidir; ilk kez 55. Hükümet, çok açık bir şekilde sadece Kıbrıslı Türkler için Adanın önem taşımadığını, stratejik önemi de olduğunu, dolayısıyla Türkiye ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ilişkilerinin bir karşılıklı yarar ilişkisi olduğunu ifade etmeye başladı.

Burada çok kararlı bir tavır olabilirdi; çünkü sonuç itibariyle Bülent Ecevit gibi Kıbrıs’a çıkarma hareketini yapmış bir lider Hükümetteydi ve ciddi olarak Kıbrıs konusunda Türkiye’nin bir “bedel” ödemeye hazır olduğu izlenimi edinildi. Ancak araya giren gelişmeler sonucunda, hem Yunanistan’la ilişkiler, Abdullah Öcalan’ın tutuklanmasından sonra yumuşadı ve hem 99

Helsinki ile Avrupa bu süreç içerisinde Türkiye'yi bu kadar uzaklaştırmamak gerektiğinin farkına vardı ve Helsinki Zirvesinde aday üyeler arasında Türkiye sayıldı ve karşılığında da bildiğiniz gibi Kıbrıs konusunun 2002 yılında tüm koşullar gözetilerek karara bağlanacağı söylendi.

Dolayısıyla bu sürece baktığımız zaman, karşımızdaki tabloda, Türkiye'nin Avrupa Birliğiyle ilişkilerinde umutlar olduğu dönemde Kıbrıs konusunda daha -tavizkâr demek doğru değil, ama- sessiz kaldığı; ama kendi ilişkileri sekteye uğradığında, Kıbrıs'ın hemen öne çıkarıldığını görüyoruz. Sonra tekrar 99'da ilişkilerde bir yumuşama görüldüğünde, tekrar Kıbrıs konusu daha kapalı geçirilebildi.

Bu sürece baktığımız zaman, ortadaki manzara; Kıbrıs merkez alınarak yürütülen Avrupa Birliği ilişkileri yok, Avrupa Birliği ilişkileri merkez alınarak yürütülen bir Kıbrıs politikası var ve üstelik de her defasında Avrupa Birliğiyle ilişkiler bozulduğunda Kıbrıs öne çıkarıldığında, "bedel ödeme" sözü gündeme getiriliyor. Türkiye'nin Avrupa Birliğiyle ilişkilerinde Kıbrıs'ın ötesinde birçok sorunu vardır, bu sorunlar hiç tartışılmaz; bugün Kıbrıs tartışılıyor, bana sorarsanız çözüm bulunsa dahi, 2004'te Ege sorunları tartışılacak. Ancak Avrupa Birliğine girmenin yeterli koşulu bunlar değil, Türkiye'nin kendisine yönelik yapması gereken şeyler var, "Kopenhag Kriterleri" dediğimiz süreci işletmesi lazım. Oysa Türkiye bu konuda iradesini ortaya koymuyor; yani Türkiye Avrupa Birliğine üye olmak istiyor mu, istemiyor mu? Ne halkta, ne de devlet mekanizması içerisinde bu konuda kesin verilmiş bir karar var gibi görünüyor; ama yok. Bu süreçte Türkiye'nin neler yapması gerektiğine dair tartışmalar yapılmıyor, Kıbrıs öne çıkarılıyor; ama ben bu, uzun vadede tıpkı Gümrük Birliği Anlaşmasında olduğu gibi, Türkiye'nin daha sonrasında başını ağrıtabilecek gibi geliyor. Yani eğer Türkiye, Avrupa Birliğiyle ilişkilerini tartışacaksa, kendisine yönelik ilişkileri tartışmalı, Ege ve Kıbrıs sorunlarından daha önemli gibi geliyor bana; çünkü bu iyimserlik, bana çok büyük hayal kırıklıklarına yol açacak gibi geliyor.

Dolayısıyla eğer bir bedel ödeniyorsa, Türkiye'nin genel çıkarları doğrultusunda sürekli tavır değiştirmek durumunda kalan ya da öyle görünmek durumunda kalan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti belki bir bedel ödüyordür, eğer denilebilirse.

Bu “bedel” lafı önemli; çünkü Türkiye’nin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetiyle ilişkilerini etkileyen bir söz. Türkiye’nin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetiyle ilişkilerinde de yine bir sözü hatırlatarak başlamak istiyorum, o da Sayın Denктаş’ın: “Biz, Kıbrıs sorununu kendi gençlerimize bile anlatamamışız.” Eğer bu söz, bir özeleştirici ise çok anlamlı; ama bir sitem ise, bu bence çok anlamlı değil. Çünkü Türkiye’nin KKTC ile ilişkilerine baktığımız zaman, 60 yıldır -bence 45’ten başlatalım, hadi 63’ten beri başlatalım- hep aynı şeyler söylendi, hem Türkiye’de, hem de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde aynı noktalardan Kıbrıs sorununa bakıldı, o da neydi; Rum-Yunan ikilisine karşı Türkiye’nin savunmasıydı. 1963’ten beri de dünya çok değişti; Kıbrıs değişti, Türkiye değişti, uluslararası sistem değişti. Siz 40 yıldır aynı noktalardan sorunu açıklamaya çalışırsanız ve sürekli de Türkiye’nin bunun için bir bedel ödediğini söylerseniz, artık 74 yılında doğmuş olan ve bu bedelin niye ödendiğini bilmeyen gençler için çok anlaşılabilir bir sorunu anlatmıyorsunuz demektir.

Türkiye’nin bedel ödemesi gündeme çok geldi; ama bu gündeme geldikçe ve Türkiye bedel ödediğini söyledikçe, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti de diyet ödemek zorunda kaldı ve artık Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin halkı da diyet ödemekten sıkıldı. Gerçekten varolan ilişki, bir bedel-diyet ilişkisine döküldüğü zaman, otomatik olarak neyin diyetini ödediğini bilmemeye başladı KKTC; çünkü böyle bir ilişki, iki halkı da giderek birbirinden uzaklaştırdı. Bugün -çok amiyane tabirlerle söylersem- Türkiye açısından baktığınızda; Türkiye’de insanlar, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini ve Kuzey Kıbrıs Türk halkını tanımıyorlar. Varolan manzara nedir; “Bu halk, tembel bir halktır, Türkiye’den gelen paralarla yaşarlar, Türkiye de üstelik sürekli onları besler, Türkiye’den çok daha iyi ekonomik şartlarda yaşayan bir halka Avrupa Birliğini bile sekteye uğratabacak kadar bir bedel ödendi” Kuzey Kıbrıs için böyle bir imaj var. Kuzey Kıbrıs’tan baktığınız zaman da, sürekli kendisine bir şeyler empoze eden, egemenliğini ve bağımsızlığını tanıdığını iddia eden tek devlet olmasına rağmen, bunun gereklerini yerine getirmeyen bir Türkiye’yi karşısında bulmaktadır ve Türkiye halkı, kendisini tanımamaktadır ve kendilerinin tanıdığı Türk halkı, oraya giden Türk göçmenlerdir, -ki, onlarla da zaten çeşitli sosyal problemler yaşamaktadırlar- dolayısıyla halk arasında bir yabancılaşma ve bilmeme var.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine ilişkin de Türkiye’den baktığınızda, - kamuoyu için söylüyorum- sadece bir Denктаş ögesi vardır, muhtemelen muhalif partiler hiçbir zaman Türkiye’de duyulmaz, ne dediklerini dahi bilmezler. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti açısından bakarsanız da, kendi içişlerine karışan, seçimlerine gerektiği zaman müdahale eden, ekonomisi bozuldukça bunun yansımaları Kuzeyde görülen ve başka da hiç çıkış yolu bırakmayan bir manzarayla karşı karşıyayız.

Dolayısıyla da bu noktada Avrupa Birliği unsuru gündeme geldiğinde, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti için en azından kamuoyunda “Bir başka alternatif var mı?” sorusu sorulmaya başladı. Bu soru sorulmaya başladığı andan itibaren, Türkiye ile ilişkiler sorgulanmaya başlandı ve Türkiye’nin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine yaklaşımı da çok dostça olmadığı ortaya çıktı; çünkü bu 90’lı yıllar boyunca sık sık dost bir ülkeye yapılmaması gereken konuşmalar yapıldı, ilhaktan bahsedildi. Yani siz 83’ten beri Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini bağımsız, egemen bir devlet olarak tanıyacaksınız, bütün dünyaya bunu tanıması gerektiğini söyleyeceksiniz, hatta zaman zaman bunu önkoşul olarak Avrupa Birliği görüşmelerinde gündeme getireceksiniz, ondan sonra siz de sinirlendiğiniz zaman ilhaktan bahsedeceksiniz; bu çok dostça ve eşit bir ilişki durumu değildi. Dolayısıyla Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti neyle karşı karşıya kaldı; kendisini ilhak etmek isteyen bir Türkiye ve bir de Rumlarla uzlaşmalı bir Avrupa Birliği süreci söz konusu. Artı sabahleyin Oktar bey, “Böyle gelmiş, böyle gitmez; Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, bu ekonomiyle daha fazla idare etmesi mümkün değildir” dedi, bu da doğrudur.

Dolayısıyla Avrupa Birliği unsurunun eğer bir faydası olduysa, belki Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetiyle Türkiye ilişkilerinin sorgulanması açısından önemli bir unsur olarak girdiğini düşünüyorum ve bu konunun iki tarafta da gündeme getirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Dolayısıyla eğer bakarsak, bu manzara karşısında Türkiye’nin ne Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetine, dışarıya yansıttığı politikalara uygun bir tavır aldığını söyleyebiliriz, ne de Avrupa Birliği ilişkilerinde Kıbrıs’ı sağlıklı bir yere oturtup, kendisinin sorunlarını öne alan ve Kıbrıs’ı da bu unsurlar içinde bir unsur olarak izleyen bir politika izlediğini söyleyebiliriz.

Dolayısıyla aynada gördüğümüz manzara, Ankara açısından bence çok hoş bir manzara değil. Belki bütün bu süreç içerisinde -bu son görüşmeler ne-

reye gider bilmiyorum, ama- Türkiye'nin yapması gereken, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetiyle ilişkilerini ciddi anlamda gözden geçirmesi ve anlamlı bir eşit komşuluk ilişkileri kurması. Çünkü Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, kendisi bağımsızlık mücadelesini vermiş, demokrasisini işleten bir devlettir, Türkiye'nin bir sömürgesi değildir, bu anlayışı mutlaka ve mutlaka bir şekilde yıkmak lazımdır. Nasıl Türkiye'nin jeopolitiği son derece önemliyse ve Amerika Birleşik Devletleri zaman zaman bu jeopolitiği, stratejik önemi dolayısıyla Türkiye'ye ekonomik yardım yapıyorsa ve bunun sonucunda müdahale etmeye kalktığında hepimiz isyan ediyorsak; Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin de stratejisi, -Türkiye'nin hele 90'lı yıllardaki Kafkasya, Balkanlar, Ortadoğu açılımında önemli bir stratejisi vardır, bu Türkiye için son derece önemlidir- eğer Türkiye yardım yapıyorsa, bunun karşılığında böyle bir strateji yardımı alıyor demektir, yoksa bir bağış ya da bedel yaptığını söyleyemez.

Bana sorarsanız, Türkiye'nin Avrupa Birliği ilişkilerinde de yapması gerektiği şeyler vardır, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini öne çıkararak bunları ikinci plana itmek doğru değildir. Çünkü eğer Avrupa Birliğine üye olacaksa, Türkiye Cumhuriyeti üye olacaktır ve kendi koşulları buna müsaade ettiği için olacaktır. Sorunlara bu açıdan bakıp, kendimizi sorgulama zamanının geldiğine inanıyorum.

Çok teşekkür ederim.

İlter Ertuğrul - Biz de çok teşekkür ederiz.

Melek'in çizdiği fotoğrafın iki yönü aslında oldukça nesnel; Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde yaşayanların Türkiye'ye bakışı, Türkiye'de yaşayanların KKTC'ye bakışı, genellikle sanal, kulaktan dolma bilgilerden oluşuyor, bu nedenle Melek'in söylediklerinin gerçek bir fotoğrafı yansıttığını düşünüyorum.

Şimdi Sayın Apakan'a söz vereceğiz; **Sayın Apakan**, Sayın Büyükelçimiz, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde de görev yaptı, bu çerçevede hem Türkiye'yi, hem Kıbrıs'ı bize tasvir edecek sanıyorum.

Buyurunuz efendim.

Ertuğrul Apakan- Ben daha çok Kıbrıs sorunu üzerinde duracağım, Kıbrıs sorununun geçirdiği aşamaları bugüne gelerek yorumlamaya çalışacağım; özellikle içinde bulunduğumuz dönemde Kıbrıs'la ilgili doğru çerçevelerin ortaya çıkması, kullandığımız kavramların belirli anlam yüklü olması ve Kıbrıs'ta varolan parametrelerin ne olduğunu ortaya koymaya çalışacağım.

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, 11 Eylül 2000 tarihinde yaptığı bir beyanda, -bu, dolaylı görüşmeler sırasında yapılmıştır- Kıbrıs'ta iki eşit statüye sahip iki taraf olduğunu, bu taraflar arasında siyasi eşitliğin bulunduğunu, taraflardan birinin diğerini temsil etmediğini vurgulamıştır. Bu, aslına Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin görüşme süreci içinde yaptığı doğru bir tespittir; ama derinlemesine baktığımızda, bu tespitin gecikmiş bir tespit olduğunu

görüyoruz. Şöyle ki: 1960 anlaşmalarıyla ortaya çıkan düzenlemelere baktığımızda, Kıbrıs'ta tarafların statüsü nedir, Kıbrıs'ta nasıl bir iç denge kurulmuştur, Kıbrıs'ta nasıl bir dış denge oluşturulmuştur, bu dengenin dayandığı temel hukuki ve siyasi anlayışlar ve varsayımlar nelerdir, bunları kısaca hatırlatmak istiyorum; çünkü bugün Kıbrıs'la ilgili olarak yapılan tartışmaların odağında bu kavramlar, bu varsayımlar ve karşılıklı hak ve mükellefiyetler yer almaktadır.

Biliyorsunuz Şubat 1959'da Averof ve Zorlu arasında Zürih'te yapılan ve sonradan temel belge, "deep-sixs structure" olarak tanımlanan bir anlaşmanın oluşmasıyla başlayan bir süreçtir. Bilahare şubat ayının sonunda, 1959'da Londra'da bu temel belge, Türkiye, Yunanistan, İngiltere, Kıbrıs Türk Tarafı, Rahmetli Dr. Küçük ve Kıbrıs Rum Tarafı, Makarios tarafından parafe edilmiştir ve bu temel belge, Kıbrıs'ta taraflar arasında bir fonksiyonel ortaklık kurmuştur. Hatta o dönemde bunun bir iki toplumlu, fonksiyonel bir federasyon olduğu hâlâ bugün ifade edilir. Bu düzenlemede, İngiltere, 1960 yılında egemenliği Adadaki iki tarafa eşit kullanmak üzere vermiştir ve bunun somut bir örneği olarak Cumhurbaşkanlığı Rum tarafında kalırken, Cumhurbaşkanlığı Yardımcılığı Türk tarafında kalmıştır. Ancak Cumhurbaşkanlığı ve icra, bir kurum olarak alınmıştır, dolayısıyla Cumhurbaşkanı ve Cumhurbaş-

kanı Yardımcısı ayrı kişiler değil, aynı kurumun ayrılmaz parçası olarak düşünülen bir icra birimidir ve Türk tarafına o tarihlerde güvenlik, dış politika ve benzeri konularda, Türk tarafının hayati çıkarlarıyla ilgili konularda veto yetkisi verilmiştir ve dış denge itibariyle Türkiye, Yunanistan ve İngiltere, bu sistemin garantörü olmuşlardır.

Varılan mutabakat çerçevesinde, o tarihteki kurulan ortaklığın -ki o, 1960 Kıbrıs Ortaklık Cumhuriyetidir- Türkiye'nin ve Yunanistan'ın taraf olmadığı uluslararası kuruluşlara, siyasi ve ekonomik birliklere üye olamayacağı kayda geçmiştir. Yani bugün Güney Kıbrıs'ın AB üyeliğiyle ilgili yapılan tartışmanın temellerinde, Türk tarafının, bizim, Güney Kıbrıs'ın AB üyeliğinin uluslararası anlaşmalara ve uluslararası hukuka aykırı olduğunu ifade ederken temel dayanaklarımızdan bir tanesi, Garanti Anlaşmasının ilgili hükümlerinde bu tür bir üyeliğin önlenmiş olmasıdır. Böylece 1960 Ortaklık Devletinin, Türkiye'nin ve Yunanistan'ın ortak çıkarları veya her birinin ayrı ayrı çıkarı aleyhine dış politikada bir tavır alamayacağı da bir anlamda kayda girmiştir; bu, savunma politikası için geçerlidir, güvenlik politikası için geçerlidir.

Özetle şunu söylemek istiyorum: 1960 Ortaklık Devletine verilen yetki, sınırlı bir yetkidir, sınırlı bir egemenliktir; yani 1960'ta İngiltere'nin iki tarafa müştereken kullanmak üzere verdiği yetki, sınırlı bir yetkidir.

Biz, 59 Zürih, bilahare Londra anlaşmalarından kaynaklanan garanti ve ittifak anlaşmalarının bugün de geçerli olduğunu söylüyoruz ve bu konuda çok fazla tereddüt yoktur. 59 Zürih ve Londra, 60 garanti ve ittifak anlaşmalarının oluşturduğu siyasi ve hukuki manzumeye de 1960 düzenlemeleri diyoruz. İngilizce olarak kullandığımız ve Garanti Anlaşmasının 4. Maddesinde de yer bulan kavram, "Neiting sixty state of offers"tir. "State of offers" biz Kıbrıs'la ilgili büyük çerçeveyi, Doğu Akdeniz'deki barış ve istikrarı kastediyoruz. Dolayısıyla iç denge, Adada eşit statüye sahip, egemenlik hakları bulunan; fakat bunları müşterek kullanan, Kıbrıs Adasının geleceğinde eşit söz hakkına sahip iki taraf vardır, iki halk vardır. Dışarıda da Türkiye ile Yunanistan ve İngiltere arasında belirli bir mesafede eşitlik vardır; Kıbrıs Adasının geleceğiyle ilgili olarak Ankara, Atina ve İngiltere, söz sahibi merkezler olarak ortaya çıkmıştır.

Zaman zaman şu soruların sorulduğunu görüyoruz: “1960 Anayasası geçerli mi?” Efendim 1960 Anayasası, 1963-64 yıllarında Türklerin müşterek idareden zorla atılmasıyla birlikte, ardından bu anlaşmanın, anlaşmalarla belirlenmiş Anayasanın vazgeçilemez ve değiştirilemez 13 maddesini Rum Temsilciler Meclisince Türkler olmadan değiştirilmesiyle birlikte ortadan kalkmıştır; Makarios, o tarihlerde 1960 Anayasasının öldüğünü ve sona erdiğini ilan etmiştir. Dolayısıyla bugün Kıbrıs dosyasında, 1960 Anayasası diye sözü edilen bir doküman yoktur.

Sabahki oturumda, Kıbrıs Türk tarafının karşı karşıya kaldığı bazı ekonomik zorluklardan, içinde bulunduğu büyük ekonomik sıkıntılardan söz edildi ve Kıbrıs Türk toplumuna, Kıbrıs Türk halkına ve KKTC’ye karşı konulan kısıtlamalardan söz edildi. Bu, hemen sözü ambargoya getiriyor; ambargo ne zaman başlıyor, hangi ambargo? Ambargonun başlama tarihi 1963’tür; yani Kıbrıs Türkleri ortak idareden atıldıkları zaman, Kıbrıs Türk tarafına karşı uygulanan ambargodur. Bugün Birleşmiş Milletlerin Kıbrıs Türk tarafına ambargo uygulanmasıyla ilgili herhangi bir kararı yoktur, ambargo kararı herhangi bir uluslararası hukuki meşruiyete dayanmamaktadır. Ambargo diye sözü edilen kavram, 1963’te Rumların Türklere uyguladığı ambargodur; aslında 63’ten 74’e kadar Rumların Kıbrıs Türklerini Adanın yüzde 3’üne sıkıştırmaları ve unclup’larda yaşamaya mecbur etmeleriyle ortaya çıkan durumda, Rumlara karşı uygulanan silah ambargosudur, ama Rumlar da Türklere 63 ve 64’le birlikte bir ambargo uygulamaktadırlar. Eğer bugün uluslararası camiada Kıbrıs Türk tarafına ayırım yapılıyorsa, Kıbrıs Türk tarafına ambargo uygulanıyorsa, bunun kökeni 1963’teki Rum ambargosudur.

Ben, kavramları irdelemeye devam ediyorum: Türkiye, 1974’te Garanti Anlaşmasının 4. Maddesi çerçevesinde uluslararası anlaşmalardan kaynaklanan hakkını kullanarak Kıbrıs’a müdahale etmiştir. 1974’ten bu yana Adada nispi bir istikrar vardır ve sabahki oturumda özellikle her iki tarafın ekonomik durumu üzerinde durulduğu cihetle, ben bu noktada bazı rakamlardan söz etmek istiyorum. Geriye dönük tespitler olarak bakıldığında, Kıbrıs Türk tarafının 1963-74’te bir ekonomisi söz konusu olmamıştı, bir ekonomiden büyük ölçüde söz etmek mümkün değildi, yaşam mücadelesi veriyordu ve doğal bir ekonominin gereklerini yerine getiremiyordu. O sırada adam başına düşen gelirin yaklaşık 500 dolar olduğu tahmin ediliyordu, Rum tarafı ise 2 500 dolar. 1974’ten sonra da tüm yardımları alan taraf Rum tarafıdır. Sayın

KKTC Büyükelçisi, 3.2 milyar dolarlık, 1975-90 yılları arasında Rum tarafına sağlanan, 500 bin kişilik bir nüfusa sağlanan yardımlardan söz etti. Buna mukabil Kıbrıs Türk tarafı, 1974'ten sonra süratle toparlanarak, bugün önemli sorunları olmasına rağmen, yaşayabilir bir ekonomiyi 20 yıl içinde ortaya koyma başarısını ve becerisini göstermiştir, bunu sabahki toplantıda söyleme fırsatını bulamadım. Bugün Kıbrıs Türk tarafında finans krizi geçiren; ama kurumlarıyla ayakta bulunan, eksikliğine ve aksağına rağmen, 180 bin kişinin ayakta tutmaya çalıştığı bir ekonomik yapı vardır.

Ben, 1990'lara geliyorum: 1960'larda sözünü ettim; bir uluslararası anlaşmayı imzalayan veya parafe eden taraf, aslında devletler hukuku bakımından bir uluslararası aktördür, egemen ve eşit bir aktördür. Dolayısıyla 1960 anlaşmalarına eşit taraf olarak Kıbrıs Türk ve Rum tarafı arasındaki ilişkide bir simetri vardır, bu simetri de şudur: Bu anlaşmaların gözünde Kıbrıs Rum tarafı ne kadar egemense, Kıbrıs Türk tarafı da o kadar egemendir. Hatta biraz geriye gidelim: 1956 yılında İngiltere, Kıbrıs Türk ve Rum taraflarının ayrı ayrı self determinasyon hakkı bulunduğunu teyit ve tescil etmiştir, esasen 1960 düzenlemelerine gitmek de bu şekilde mümkün olmuştur.

Bunları niye söyledim? 11 Eylül 2000 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin, iki tarafın eşit statüsü, siyasal eşitliği bulunduğu şeklindeki saptamaları, aslında 1960 anlaşmalarının içinde yer alan ve anlaşmalarla devletler hukukunun hükümlerine dönüşmüş olan unsurlardır. Bugün Kıbrıs müzakerelerinin en zayıf tarafı, Kıbrıs Türk'ünün eşit statüsünün, eşitliğinin ve siyasi eşitliğinin müzakere edilmek istenmesidir. Bunlar, Kıbrıs Türk tarafı için müzakere edilebilir kavramlar değildir. Temel sorun da Rum tarafının bu kavramları halen tartışmaya çalışması ve bu eşitliğe ilişkin tanımlamalar veya birtakım kendince, kendi dar çemberi içinde tutmaya çalışan yaklaşımlarından kaynaklanmaktadır. Kıbrıs'ta hiçbir zaman bir Rum devleti olmamıştır, tarih boyunca bir Rum devleti olmamıştır, Kıbrıs'ta self determinasyon hakkı bulunan iki halk vardır ve Kıbrıs'ın tarihinde Türk tarafı, hiçbir zaman azınlık olmamıştır. Birleşmiş Milletlerin kayıtlarına göre, Kıbrıs sorunu, bir azınlık-çoğunluk ilişkisi sorunu değildir, anlaşmalar da bunu teyit etmektedir; Kıbrıs'ta iki demokrasi vardır. Demokrasinin büyüğü ve küçüğü de söz konusu değildir, bu demokrasilerin oluşturduğu iki ayrı devlet vardır. Sayın Denktaş'ın 4 Aralık günü yaptığı görüşmede ortaya koyduğu vizyon da, bu adadaki mevcut iki devletin bir ortaklık çatısı altında buluşup buluşmayacak-

larını irdelemektir. Sayın Denктаş, konuşmasında, bu ortaklığın eşit statüde olacağını, egemen eşitliğe dayanacağını ve bu ortaklığın Türk-Yunan dengeleri korunduğu takdirde ve kapsamlı bir çözüm çerçevesinde ortaya çıkıp hükümlere bağlandığı takdirde, Avrupa Birliğine de üye olabileceğini ifade etmiştir.

Türkiye bakış açısıyla bazı şeyleri de açıklığa getirmek istiyorum: Türkiye, Güney Kıbrıs'ın AB üyeliğine 3 Temmuz 1990 tarihinden itibaren KKTC ile birlikte her aşamada itiraz etmiştir. Bu itirazlar yazılı, diplomatik girişim olarak nota vererek, ... muaf muhtıra vererek ve her aşamasında hukuki mütalaalar alınarak yapılmıştır. 1990'dan 1995'e kadar geçen dönemde, özellikle 1993'te Avrupa Birliği Komisyonunun Güney Kıbrıs'ın başvurusuyla ilgili olarak verdiği opinion'da, mütalaada, görüşte, Güney Kıbrıs'ın yaptığı başvuruyla Kıbrıs'ta varılan çözüm arasında bir ilişki kurulmuştur, conditionality kurulmuştur, bir şartlandırma kurulmuştur. Bu mütalaada denilmiştir ki, "Kıbrıs'ta müzakere sürecinde sağlanacak ilerlemeyle Güney Kıbrıs'ın Avrupa Birliği üyeliği arasında bir bağ vardır ve 95 yılı sonunda bu bağ tekrar gözden geçirilecektir."

6 Mart 95'te Türkiye ile Avrupa Birliği arasında Gümrük Birliği Anlaşması imzalanırken, Güney Kıbrıs'ın AB'ye üyeliğiyle ilgili olarak da Türkiye'nin çekinceleri kayda geçirilmiştir. Ondan sonraki tüm aşamalarda da Güney Kıbrıs'ın müracaatıyla ilgili olarak Türkiye, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetiyle birlikte bu görüşlerini ve düşüncelerini ilgili her organ önünde dile getirdiği gibi, kayda da geçirmiştir.

Bulduğumuz aşamada, 4 Aralıkla başlayan yeni bir süreç söz konusu ve bu yeni süreci iki liderin buluşması ortaya çıkarttı. Bu süreç, iki liderin baş başa fikrilerini işleyebilecekleri, birbirlerinin görüşlerini ve düşüncelerini irdeleyebilecekleri, geçmiş süreçlerden farklı yeni bir süreç. Birleşmiş Milletlerin kayıtlarına göre ve Sayın Denктаş'ın 4 Aralık günü yaptığı konuşmada da ortaya koyduğu üzere, amaç, yeni bir ortaklık. Bu ortaklığın adı konulmamıştır; ama bu, vizyon ve perspektif olarak yeni bir ortaklık olarak tanımlanmaktadır. Kıbrıs'ta siyasal bir uzlaş, yeni bir ortaklığa gidilmesi veya iki tarafın tanımlayacağı bir uzlaşya gidilmesi, elbette her şeyden önce Kıbrıs'taki realiteye dayalıdır; Kıbrıs'taki realite de iki devletin varlığıdır, uzlaş temelinde de bu iki devletin varlığı olmaktadır. Büyük resme baktığınız zaman; Kıbrıs, Doğu Akdeniz'in ortasında, sanki Doğu Akdeniz'in anahtarı gibi bu-

lunan, büyük resim içinde Türkiye ile Yunanistan'ın ve Doğu Akdeniz'i çevreleyen bölge ülkeleri açısından önemli konumda bulunan; stratejik bakımdan, ekonomik bakımdan, ulaştırma bakımından, iletişim bakımından büyük tablonun içinde önemli yerde bulunan, önemli konumda bulunan bir adadır. Kıbrıs Adası üzerinde de Türkiye'nin fiili ve etkin garantisinin sürdürülmesi, bu çözüm çerçevesinin ayrılmaz bir parçasını teşkil edecektir.

Ben, sorularınızı cevaplandırmak üzere şimdilik burada duruyorum.

Teşekkür ederim.

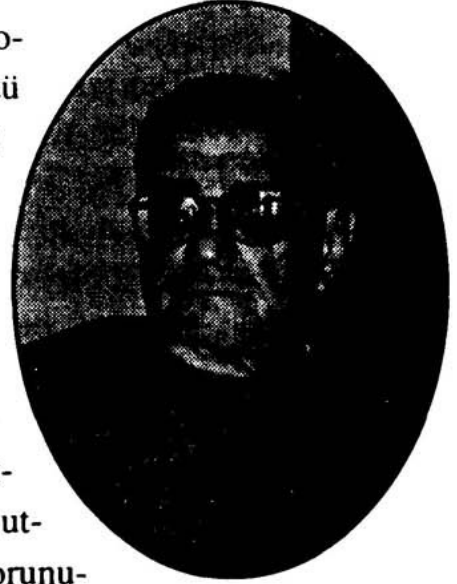
İlter Ertuğrul - Sayın Apakan'a biz de teşekkür ediyoruz.

Biliyorsunuz 4 Aralık'ın Mülkiye tarihinde çok önemli bir yeri var, her yıl bunu kuruluş günümüz olarak kutluyoruz. Şimdi 4 Aralık, bu Kıbrıs sürecinde de yerini aldı; 4 Aralıktan önce, sonra.

Sayın Prof. Dr. Mümtaz Soysal; buyurunuz efendim.

Mümtaz Soysal- Kıbrıs sorunu söz konusu olduğu zaman, "platform" sözü de mutlaka gelir; Avrupa platformu, Birleşmiş Milletler platformu... Kıbrıs sorununu Mülkiye, Siyasal Bilgiler platformuna getirdiği için, bu toplantıyı düzenleyen Mülkiyeliler Birliğine teşekkür etmek istiyorum.

Sabah bulunamadım, bulunsaydım, herhalde işin ekonomik boyutunu da tartışmaya sokmak gerecekti. Ancak bir boyut var ki, onu unutmak mümkün değil; öylesine girdi ki Kıbrıs sorununun içine, onsuz Kıbrıs sorunu tartışılmıyor: Avrupa boyutu. Dolayısıyla Sayın Melek Fırat'ın da belirttiği gibi, bu boyut artık çok büyük bir önem kazanıyor ve her söylenen sözü, her yapılan işi, her atılan adımları bu boyutun gölgesinde tartmak gerekiyor. Bu boyut işin içine niçin böylesine çıkmayacak bir biçimde ya da çıkarılması çok zor bir biçimde sokuldu? Çünkü Kıbrıs sorunu üzerinde kafa yoranlar, "Şöyle ya da böyle çözülsün" diyenler, dıştan Türkiye üzerinde bir çeşit etki göstererek bunun kendi istedikleri biçimde çözülmesini isteyenler, -bunların başında da İngiltere; as-

linda o noktaya kadar niçin fark etmedi, o da şaşılacak bir şey- birden bire fark etti ki, “Bu Türkler, Avrupa konusuna öylesine tutkunlar ki, öylesine aşıklar ki, Avrupa meselesinde her şeyi sanki feda edebilirlermiş gibi ve bu arada da uğruna şehit falan verdikleri Kıbrıs’ı da herhalde feda ederler” dediler ve o noktadan itibaren strateji buna dayandırıldı. Yani Türkiye’nin Avrupa Birliğine tam üye olma özlemi ile Kıbrıs konusunun çözümü arasında doğrudan doğruya bir bağlantı kuruldu.

Bu bağlantı, bizim de çözmekte çok zorlukla karşılaştığımız bir bağlantı; çünkü bir gerçeğe dayanıyor, yani bir izlenimden öteye bir gerçeğe dayanıyor. Türkiye, yalnız bu aşamasında değil; aşağı yukarı 200 yıldır Avrupalı olmak, Avrupalı sayılmak, Avrupa’dan olmak için çırpınan bir toplum, Türk toplumu ya da başlangıcına gidersek, Osmanlı toplumu demeyelim, ama Osmanlıyı yönetenler. Bu ne kadar doğru bir hesaptı, ne kadar hâlâ doğrudur, ne işlevi vardır, neye yarar, çözmekte bir ağırlığı var mıdır; onun üzerinde durabilmek için, o dediğim etken üzerinde de durmak gerekir. Yani onun üzerinde durmadan, birçok sorunu olduğu gibi, ama en başta Kıbrıs sorununu kendi açımızdan çözmek, istediğimiz sonuca varmak kolay olmayacaktır. Bu tutku, adı üstünde, tutku; yani rasyonel bir karar mı, ne ölçüde hesaba dayalı, ne ölçüde gerçeklere dayalı, öylesine rasyonel bir karar mı?.. Yani siz karar verdiniz, ondan sonra ona doğru gideceksiniz; o kararı vermek için rasyonel etkenleri göz önünde tuttunuz, hesapladınız mı, yoksa -onun için tutku sözünü söyledim- tutku mu?

Tutkunun psikolojideki tanımı nedir? Adı üstünde, tutku sizi tutar, siz tutkuyu tutmazsınız. Tutku, pasiflik durumudur, onun için Batı dillerinde “passion” derler, “aksiyon” demezler; yani pasif tutku sizi pasifleştirir, o size hükmeder. Birisine sırlıklam aşık olmuşsanız, artık hayatınızı yönlendiren odur, o aşktır. Onun için yine psikolojide iki tutku bir arada olmaz, bir tek tutku olur. İnsan ya deli gibi kumarbazdır, her şeyini onun yüzünden feda eder ya da birisine sırlıklam aşıktır, onun için her şeyi feda eder; yani her çok kumarbaz, hem çok aşık olunmaz, mutlaka birinden biri zayıftır. Öyle değil mi; yaşamınızda sırlıklam aşık olduğunuz zaman, gözünüz para, aile falan görür mü, görmez ya da kumarbaz olmuşsanız ya da içki müptelası olmuşsanız, gözünüz hiçbir şeyi görmez.

Bu yargıya vardılar ki, Türk toplumu, 200 yıldır da bu devam ettiğine göre, her şeye rağmen, Batı saldırıyor, yine “Batılı olacağız” diyoruz, işgal edi-

yor, adam yerine koymuyor, “Hayır, Batılı olacağız, Avrupalı olacağız” diyoruz. Bu tabii Mustafa Kemal’de rasyonel bir şeye dayanıyordu, “Tamam, öyle olacağız da onun için önce öyle olalım bakalım kendimiz; nasıl çağdaş olunuyorsa, bir çağdaş devlet kuralım, ondan sonra bu tutkuyu devam ettirelim.” Onunki de bir anlamda belki Avrupa demek yanlış, Batı demek dahi yanlış, bir çağdaşlık tutkusudur. Ancak kafamızda çağdaşlık tutkusuyla Avrupa tutkusu da birbirine karıştığı için, genellikle Avrupa tutkusu olarak. Yani gidin, köylüyle falan konuşun, “Çağdaş olacağım” falan demez; ama “Bir Avrupa’ya bir girsek de Shengen falan olmasa, iş bulmaya oralara gitsek” der, onda dahi böylesine bir tutku vardır.

Dıştan görünüşü, bizden görünüşü bu; yani bazılarımızın kafasında bu rasyonel bir karar olsa, tarihten gelen, şundan bundan ibaret olsa öyle de, dıştan görüldüğünde, Türklerin böyle bir tutkusu var. Yani buradaki Arap elçilerine falan sorsanız, “Delirdiniz mi, Türksünüz, onu öne çıkarın. Ne diye boyuna Avrupa deyip duruyorsunuz; biraz bizdensiniz, onu bilin” falan diyenler çoktur. Ama dıştan tutku olarak görüldüğü muhakkak, içten de bana öyle geliyor ki sahiden öyle.

Böyle olunca, söylenen bazı sözleri iyi tartmak gerekir. Sayın Melek Fırat, konuya Dışişleri Bakanının sözüyle girdi. Tam ne demişti; -keşke gazeteler önümde olsa da söylesem- aşağı yukarı, “Kıbrıs sorunu kötü gidiyor, buna ilişkin olarak pek istemediğimiz, şimdiye kadar ödemek istemediğimiz bir bedel ödeyebiliriz” dedi, yani bedel kavramı öyle geldi. Aldığınız zaman, bu iki türlü anlaşılabilir ve öyle anlayanlar da oldu, onlar biraz daha zayıf sesle söylediler; yani “Kıbrıs için Avrupa bedelini de ödeyebiliriz” biçiminde anlaşılması da mümkündü, böyle anlayanlar daha az oldu, ama “Avrupa için Kıbrıs’ı bedel olarak ödeyebiliriz” gibi de anlayanlar oldu. İki türlü anlayanlar, belki daha çok olması gerekirdi; ama nasıl anlaşılması gerektiğini Başbakan ertesi gün söyledi, “Avrupa için Kıbrıs bedeli ödemeyiz” dedi. Onun üzerine Dışişleri Bakanı, daha net olarak aynı şeyi söyledi; ama ondan önce iki tarafa çekilebilecek bir söz etmişti. Çünkü o da biliyordu ki, Türkiye’de bu tutku o kadar ağır ki ve halkın büyük çoğunluğu değilse bile, İstanbul’un ağır basan çevreleri, medyası falan filan pekâla “Avrupa için Kıbrıs gibi bir bedel de ödenebilir” düşüncesine yatkın olabilirler, “Öyle bir mesaj verelim ki o tarafı da kırmayalım” tarzında konuştu gibi geliyor bana. Yani günahına da girmek istemem; ama o sözden çıkarılabilecek anlam, böyle bir anlam olabilir-

di. Ben de bu tutkuya kızdığım için ve “Avrupa için Kıbrıs bedeli ödenmez” diye düşündüğüm için, sözü böyle anlamayı tercih ettim, tercihinize bağlı bu. Yakın zamanlara gelinceye kadar, belki önceki güne gelinceye kadar, Türkiye’nin birçok çevresi de, TÜSİAD gibi falan çevreler dahi; yani Türkiye’yi zaten yönettiklerini düşünen ve “Kıbrıs meselesini de biz yönetelim” diyen çevreler de dahil olmak üzere, “Kıbrıs, ‘-bedel sözü pek beğenilmedi-’ engel.” Yani ne neye engeldir; onu düşünürseniz, bedel sözü de oradan bir anlama karışabilir.

Böyle olduğu içindir ki, sorun, -Sayın Büyükelçi tarihçesini kısaca verdi- bir noktadan itibaren bu konuya fazla bulaştığı için, iyice muğlaklaştı, çok net gözükmemeye başladı. Baktığınız zaman, biz hukuka dayanarak, antlaşmalara, hatta kurulmuş cumhuriyetin Anayasa hükümlerine dayanarak, en azından Türk tarafının rızası olmadan, -tabii ki Türkiye de dahil buna, Garanti Antlaşması dolayısıyla- böyle iki anavatanın üye olmadıkları yere girmeye kalkışılmaması gerekir diye düşünüyorduk ve hukuk da bizden yana idi biliyorduk. Ancak şimdiki Kıbrıs Cumhuriyeti -ki, Rum Yönetimi- Avrupa Birliğine tam üyelik için başvurdu ve Avrupa Komisyonu, 1990’da olumlu mütalaa verdi, yani “Olabilir.”

Biz, o noktaya kadar, “Bunlar başvurdu; ama herhalde Avrupa Birliği ki Kopenhag Kriterleri arasında Avrupalı olmak, demokrasi olmak, insan haklarına saygılı olmak, azınlıkların korunmasına önem vermek, serbest piyasa ekonomisini benimsemek, Avrupa Acquit’sini benimsemek, bu arada Avrupa’nın midesine oturmamak, absorbtion kuralı dolayısıyla, böyle bu çeşit kriterler arasında bir de ‘hukuk devleti olmak’ dediğine göre, herhalde Avrupa da hukuka saygılı olur ve böyle bir şeye kalkışmaz” diyorduk. Çünkü “Türk tarafı, -‘orada Türk tarafı yok zaten, devletin dışına çıkarmışlar; ama Adada var, hadi “devletin dışındadır” diye onları saymıyorsunuz, zaten adam yerine koymuyorsunuz, ama’- Türkiye itiraz ediyor, Türkiye’nin itiraz ettiği bir konuda karar vermez” diye düşünüyorduk; ama karar verdiler. Demek ki bu olabilir, ondan sonra artık müzakere başlangıcına gidecek olan süreci başlattılar.

Bizim daha başlangıcında olduğumuz, biz müzakere aşamasına dahi gelmedik de, şimdi “scrutiny” dedikleri, konunun önce şöyle bir didiklenmesi anlamına gelen; arkadan screening gelecek, o iyice ince eleyip sık dokuma anlamına gelecek, o aşamaları da geçerse, sınavlar başlayacak, müzakere başlayacak, biz daha henüz öbür aşamadayken, o tarihte buna karar verildi ve

çok çabuk bir süre sonra orayla müzakereler başladı, sonuçlanmak üzere. Bu 1990'da bu söylendiği anda, Türkiye'nin devlet olarak, "Bunu yaparsanız, - 'ben hukuk devletiyim falan diyorsunuz'- ben sizinle ilişki falan kurmam, size tam üyelik falan başvurdum sanılıyorsa '-ki başvurulmuştu, 1987'de, reddedilmişti, Ortaklık Anlaşması 163'ten beri yürürlükteydi, amacının tam üyelik olduğu biliniyordu'- ben böyle bir camianın içinde yer almak istemem. Çünkü yaptığınız şey, beni hiçe saymak şöyle dursun, beni hiçe saymaktan öte, hukuku da, uluslararası hukuku da demek ki böyle kararlar verildiği zaman hiç yerine sayabiliyorsunuz" diyerek çok daha güçlü bir tepki göstermesi gerekirdi. Biraz rasyonel olarak düşündüğünde; bir ilişki içinde böyle bir durum varsa, buna çok sert tepki gösterilmesi gerekiyordu. Ancak o tutku, 1990'da Türkiye'yi böyle bir tepki göstermekten alıyordu, bu olmadı.

Belki şöyle söylenebilir: "Tepki göstermeye gerek yok, inşallah bir noktada iki şeyden biri olabilir: Ya Avrupa Birliği yaptığı hatayı görür ve düzeltir, der ki Kıbrıs Cumhuriyetine, sözde cumhuriyete, 'Çözün şu sorunu, ondan sonra Türk tarafıyla da birleşin, Türk tarafı da evet desin, Türkiye de Türk tarafı evet dediği için evet der, o zaman sizin üyeliğiniz olur, onun için bekleyin' - 'beklemek şöyle dursun, çabuklaştı'- ya da başka bir şey olabilir: 'Türkiye'nin tam üyeliği gerçekleşir ve belki onunla birlikte Adada çözüm de gerçekleşir, öyle bir noktaya gelir ki, Türkiye ve Yunanistan da tam üyeler ya da tam üyelik konusunda Türkiye ile çok kesin bir tarih, takvim ya da bir perspektif verilmiştir, o zaman olur' diyebilir" diye düşünüldü ve 90'da bu sert tepki gösterilmedi diyelim. Sonra ne oldu; Türkiye, yine bu tutkunun etkisiyle tam üye olmadan gümrük birliğini tamamlayan ilk ve muhtemelen de son Avrupa devleti oldu. Çünkü ondan önce tam üye olanlara bakarsanız, hepsi, ekonomileri falan güçlü olanlar dahi, Avrupa Kömür-Çelik Birliğinden başlayıp, Avrupa Ekonomik Topluluğu, AET ya da ondan sonra Avrupa Birliğine dönüşürken, kendileri o sürecin içinde idiler ve kurulan kuruluşların da tam üyesi idiler. Gümrük birliği, onlar bu kurulmuş kuruluşların içindelerken, kendileriyle gerçekleşen gümrük birlikleri o sıralarda tamamlandı; yani takıldıkları bir nokta falan varsa, içinde buldukları organlardan o yönde Acquis'yi değiştirecek ya da süreci değiştirecek sonucu alabiliyorlardı. Ama Türkiye, -şimdi de hâlâ o durum söz konusudur, 1 Ocak 1996'dan itibaren beşinci yılındayız- kendisinin tanımlamadığı, kendisinin oluşturmadığı, kararlaştırmadığı -yani kaba hatlarıyla görüntüsünü söylüyorum- bir dış ticaret politikasını, Avrupa'nın hem kendi içindeki ticaret politikasını, hem de Avru-

pa'nın kendi dışındaki ülkelerle, üçüncü ülkelerle yürüttüğü dış ticareti kurallarına uymak zorunda. Yani Hindistan'la falan yaptığımız dış ticarete, Avrupa Birliğinin Hindistan'la ticareti için ne kurallar koymuşsa, onlara uymak zorundayız. Zaten bunun -bedel sözü edildi- bir bedelini de Lüksembourg Mahkemesinde ödedik; Hindistan bizi oraya şikâyet etti, "Sizin bu antidamping falan konularında yaptığınız şeylere Türkiye uymuyor, benimle ticaretinde böyle bir şey var" dedi ve oradan aleyhimize karar çıkarttı, Avrupa mevzuatına, Acquit'ye dayanarak.

Türkiye, bu gümrük birliğini, tutku içinde olduğu için, tutku içinde olan insanların her zaman yaptıkları hatalara da kolaylıkla düşerek, aceleyle müzakere etti; doğru dürüst baktığınız zaman, hâlâ boşluklar var. Yani kendi çıkarını koruyarak müzakere etmek başka, bir de aşkının peşinden sürüklenmek başka. Gümrük birliğinin sonuçlarını görüyoruz işte, Avrupa ile dış ticaret açığımız 10 milyar dolara kadar çıktı. Şimdi azalıyor, niye azalıyor; çünkü paramızın değeri müthiş azaldı, yani devalüasyonlar yapıldıkça, ekonominin basit kurallarından biri, tabii ki dış satışınız çoğalır. Türkiye kendi parasının değerini bunun için düşürdü demiyorum, parası düştüğü için bu açık kapanıyor; ama böyle bir açık ortaya çıktı. Oysa ne umuluyordu; "Şu gümrük olacak, bütün her şey satılacak, Türkiye göklere yükselecek" falan diyordu; hayır, yerin dibine doğru yol almaya başladı. Bu, Kıbrıs konusunda çok daha açık bir biçimde kendisini gösterdi: İçerideki durumlar dolayısıyla 1994 sonunda tamamlanması gerekiyordu, 1995 başına sarktı; ama aceleyle, bir an önce "94 sonunda olmadı, 95 martında kararı çıksın da 96'dan itibaren gümrük birliği tam olarak işlemeye başlasın" denilerek müzakereler daha da çabuklaştırıldı ve Türkiye ile gümrük birliğinin tamamlanmasına gelindiği sırada, Avrupa Birliği, -Sayın Büyükelçi o tarihi söyledi- 1995 Martında Kıbrıs Cumhuriyetiyle müzakerelerin başlamasına karar verdi. Ondan önce Türkiye umuyordu ki, bu demin söylediğim olasılıklar beklenir falan; ama o müzakerenin başlamasına karar verildi, aynı gün.

Aynı gün bu kararın verileceği belliydi, Türkiye de gümrük birliğinin tamamlanmasına imza atmak üzereydi. O belli olunca, durum ayan beyan meydana, imzayı atmamak gerekiyordu; Türkiye imzayı attı ve Sayın Büyükelçinin belirttiği gibi, "İtiraz ediyoruz zaten, biz böyle dedik de bundan sonra da böyle saymayacağız" falan dedi. Ne zaman dedi; imza atıldıktan sonra dedi. O sırada Dönem Başkanı olan Fransa Dışişleri Bakanı da diyor ki, "Biz,

Türkiye'nin bu konuda zımnî mutabakatını alarak yaptık bunu.” Baktığınız zaman, kâğıt üzerinde yok böyle bir şey, Türkiye resmen böyle bir şey de demiş değil. Peki kim, nerede ne dedi, nasıl denildi; Başbakan mı dedi, dışişleri bakanı mı dedi, bir diplomat mı dedi, belli değil. Denildi mi, denilmedi mi, o da belli değil, belki de yalan söylüyorlar; ama görüntü o. O görüntüye baktığınız zaman, öyle bir durum var ki, buna mutlaka “Hayır, böyle şey olmaz, ona imza atarsanız ben de buna imza atmam” denilmesi gerekirken, böyle bir sonuç ortaya çıktığına göre; yani imza atıldıktan sonra, itirazlar falan ileri sürüldüğüne göre, bunun diplomasideki açık ifadesi şu: Herhalde zımnî mutabakat verildi, “Siz bunu yapın, ama biz de itiraz etmeye devam edelim, bakalım görürüz.” Yani eskiden daha müzakere başlamadan evvel bir olasılıklar düşünülüyordu ya, şimdi müzakere başladıktan sonra olasılıklar “İnşallah olur” diyerek belki oldu; ama durum budur.

O anlaşmaya bakıyorsunuz, o anlaşmada bu üçüncü ülkelerle Avrupa'nın dış ticaret politikasının gereği olarak serbest ticaret anlaşması yapılması gerekiyor ve o ülkeler teke teker sayılıyor; yani alfabetik sıraya göre 30 küsur ülke sayılıyor, bunlarla da serbest ticaret anlaşması yapılacaktır. Yani gümrük birliğinin tamamlanmasının koşullarından biri de, Türkiye'nin kabul ettiği koşullardan biri de, bu ülkelerle de serbest ticaret anlaşması yapılacaktır. Bunlar arasında Cyprus da var, Kıbrıs da var; oysa biz, bugünkü Kıbrıs denilen şeyi Kıbrıs diye tanımıyoruz. Bu güçlüğün içinden nasıl çıkacaksınız ve bütün bunların da 5 yıl içinde tamamlanması gerekiyor. Tabii diplomaside her zaman compromy bulunabilir. Türkiye, Gümrük Birliği Anlaşmasını imzalarken, kendisiyle serbest ticaret anlaşması yapılacak olan ülkeler arasında Kıbrıs da var; ama alfabetik sıraya göre de en sonda, yani “İnşallah o en sona sıra gelinceye kadar, yani 5 yıl dolmadan önce bir şeyler olur” bu çözüm oldu ve Türkiye, Cyprus diye bir devletle de, tanımadığı, yok saydığı, “Böyle bir devlet yok” dediği devletle de serbest ticaret anlaşması yapması gerektiğine imzayı koydu. Bunlar, diplomasinin buluşları ya da compromy'leri diyelim, buna da sessiz çıkarmadı.

Tabii başka bir şey daha oldu: Kıbrıs Cumhuriyetiyle böylesine acele ve gerçekten baktığınız zaman, uluslararası durumu bir tarafa koyup, onların devletini devlet saydığımız zaman, içindeki duruma baktığınızda; ekonomisi iyi, insan hakları fazla, azınlıklara -azınlık kalmamış ki zaten, onlar öbür tarafa gitmiş- karşı da iyi, insan hakları iyi, işkence falan yok, dolayısıyla üye

olabilirler diyebileceğiniz bir durum. Onun için de “En iyi aday odur” diyorlar, hâlâ onu söylüyorlar. Bazen rakamlar görüyorsunuz; 12 artı 1 ya da 5 artı 1, 12’den bahsederken, bir taraf 5’ler, 5 artı 1’ler, bir taraf 6’lar falan deniliyordu, bunlar oldu. Fakat bir de daha Türkiye’nin aday sayıldığı aşamaya gelmeden, Gündem 2000 bir belge yayınlandı ve orada Türkiye’nin adaylığından pek söz edilmedi, Kıbrıs’inkinden söz edildi.

Bu arada Kıbrıs görüşmeleri, Birleşmiş Milletler çerçevesinde devam ediyordu; şimdi olduğu gibi kopup kopup yeniden başlanıyordu, -Trautback, Amerika’da, New York yakınlarında bir yerde görüşmeydi- yeniden başlamış bir süreç vardı. Brüksel’de 2000 Gündemi yayınlandı ve kesin bir biçimde Kıbrıs’ın üyeliğe çok yaklaşmış adaylardan olduğu söylendi, Türkiye’nin adaylığı bile kabul edilmemişti. Biz halbuki “63’ten beri adaydık” diyoruz; 87’de başvurduk, “Aday adayısınız” falan gibi bir şey denildi, “eligible” diye, “Aday seçilebilirsiniz” denildi. Böyle bir durumda iken, Kıbrıs için bu artık kesin bir biçimde 2000’li yılların gündemi içinde yer aldı ve o andan itibaren Trautback masasında Denktaş, öbür tarafın Başkanıyla -Klerides değildi, başkasıydı- görüşürken bu haber geldi, o andan itibaren Kıbrıslıların dediği, “Boşuna uğraşmayın, bizim işimiz halloldu artık.” Yani bunu açıkça söylediler, “Seni devlet bile saymıyorlar, bizi Avrupalı yapacaklar. Onun için Sayın Denktaş, ne söylüyorsan, buradan giriyor, oradan çıkıyor, bunların bir kıymeti harbiyesi yok” sözü, tabii bu kadar çığ bir biçimde değil, çok kibarca söylendi.

Şunu söylemek istiyorum: Rum tarafı, bu söylendiği andan itibaren, birlikte çözüm arayışı, heyecanını kaybetti; çünkü bu perspektif, onun için çözüm demektir. Yani tek başına da olsa oraya girdiği zaman, Türkiye de hele üye değilse, Kıbrıs’ın öbür tarafı ile Türkiye arasındaki ilişkiler ister istemez soğuyacaktır; çünkü bu perspektif bütün Kıbrıs için verilmiş olacaktır, kimse oturup da “Kıbrıs Cumhuriyeti Güneyin devletidir” falan demeyecektir ve denilmiyor da zaten. Rum tarafı, “Bizi halen Güvenlik Konseyinin 64 kararından beri oranın devleti, hükümeti sayıyorlar. Onun için sonuçta bir Almanya çözümü olabilir; Doğu Almanya da Avrupa Birliğinin üyesi değildi, ama Almanya birleşince, onu aldılar üç eyaletini Almanya’yla birleştirdiler, mesele çözüldü, büyük bir problem değildir. Hatta Almanya, o sayede o zamana kadar itiraz ettiği birtakım şeyleri, ‘Acquit’de yok, Avrupa müktesebatında yok’ dediği şeyleri, o üç eyalet az gelişmiş olduğu için, ‘Onlara şunu bunu

yapmak zorundayım' diyerek Avrupa'ya da kabul ettirdi, biz de onu yaparız" diyerek bugün olanları öngörmüşçesine, sürece olan güvenlerini yitirdiler ve o zamandan sonra da işler Montrö'de bu daha açık ortaya çıktı, o süreç de koptu.

Sonradan ne oldu? Sonradan bazı şeyler oldu: 97'de iyi bir şey oldu aslında, Türkiye'ye denildi ki, "Sen o tutkudan fazla heyecanlanma, olacak gibi değil, daha aday değilsin." 97 Lüksembourg Zirvesinde o belge çıktı, yine "İleride belki inşallah aday olabilirsin" denildi, "Kıbrıs'ın üyeliği yaklaşıyor artık, oluşacak" falan denildi. Bunun üzerine iyi bir şey oldu: Türkiye, göstermesi gereken tepkiyi gösterdi; yani "Biz bu uğurda gümrük birliği falan da yaptık, siz bizi hâlâ aday bile saymıyorsunuz, ben de sizinle konuşmuyorum; yani en azından bu konuları konuşmuyorum, ne Kıbrıs'ı konuşurum, ne siyasi sorunları konuşurum. Avrupa Birliğiyle ilişkilerimiz, siyasi sorunlar dışında, ekonomik ilişkilere şuna bunu indirgenmiştir" dedi, "Artık kapınıza vurmayacağım" dedi, ondan önce kapıya boyuna vuruluyordu. Öbür taraf, "Vurmayın" falan da demiyor, "Gelmeyin bize, evde badana var" falan; yani "Anlayın" diyor. Hani var ya roman, "Sizin için mani yoksa, annem size gelecek" diye, biz de "mani" falan da sözü etmeden, "Biz size geleceğiz" diyorduk, onlar da "Bizim çocuk hasta, sizde de hasta çocuklar..." böyle bir şeyler söylüyorlar. Yani "Gelmeyin" mesajını sürekli verdikleri halde biz anlamazdan geliyorduk. 97'de daha açık bir biçimde "Gelmeyin" dediler, biz de anlar gibi yaptık; ama "Artık bir daha gelmeyeceğiz" falan demedik, "Çok darıldık, sizinle konuşmayacağız" dedik.

Bu "Çok darıldık" sözü bile müthiş etkili oldu, niye etkili oldu; çünkü "Bu tutku dolayısıyla darıldı ve bizimle konuşmayacak, biz de bu tutkusundan yararlanıp 'Onu yap, o zaman belki olur' diye oyalama olanağını elimizden çıkaracağız; çok aptallık ettik, fazla ileri gittik, bu kadar net söylememek gerekiyordu, bu ilişkiyi yeniden kuralım" dediler. Nasıl kurulacak tabii; "Şöyle bir mektup yazarsanız, belki biz de bakarız" falan denildi, -bizden de oraya bir mektup geldi; müsveddesi nereden geldi falan, onları da bilmiyorum-böyle bir mektup yazıldı ve oradan ilişkiler ısınmaya başladı. İlişkiler, birkaç sebepten ısınmaya başladı; çünkü Türkiye'nin eline müthiş kozlar da geçmişti. Özellikle başka bir devletin eline geçecek olan koz, çok daha korkunç bir şekilde kullanılabildiği halde, "Türkiye de acaba öyle mi yapar" diye herkes korktu. Çünkü Türkiye, Apo'yu VIP salonlarından falan üç defa geçirerek

misafir eden Yunanistan'ın, kendi büyükelçiliğinde, Nairobi'de sakladığını ve cebine de Kıbrıs'ta Kürtlerle İşbirliği Cemiyeti Başkanının pasaportunu - yani imal edilmiş bir pasaport değil, onun pasaportunu çıkarıp, çete başının resmini de yapıştırarak falan- o pasaportu cebine koyarak oraya soktuğunu, Kenya Devletini falan aldattığını, dostlarının yardımıyla birden bire eline müthiş bir koz olarak geçirmişti ve bu koz iyi kullanılsaydı, niyetler başka olsaydı, Yunanistan'ın yerden yere çarpılması çok kolaylaşabilirdi. Ancak hem Avrupa'da bu ilişkileri yeniden kurmak, Türkiye'de de "Tekrar bir kursak da, belki bir defa 'gelin' derler" diyenler de olduğu için, -bu ısınma şeyinde deprem de oldu, AKUT'lar gittiler, geldiler falan; yani kendiliklerinden mi gittiler, yoksa devletler mi "gidin" dedi, onlar da belli değil- neyse ısındı; "Zaten biz çok seviyorduk" falan da diyenler, Ege'ye gidip, Buzuki çalıp, ondan sonra Uzo içme falan, karşıya dostluk mesajları, onlar da çok olduğu için, birden bire ısıniverdi.

Tabii yeteri kadar ısınmamış ki, Helsinki Kararında yine de "Bu tutkuyu acaba nasıl kullanabiliriz" diye -aslında tabii uluslararası ilişkiler bölümü öğrencilerinin o metni alıp iyi incelemeleri gerekir- bir diplomasi harikası sayılabilecek olan maddeler içeren bir karar çıktı. Yani "Öyle de olur, böyle de olur; şöyle yaparsanız da olur, böyle olmazsa da olmaz" falan gibi, kelimelerle oynanarak; mesela Kıbrıs konusunda, "Şu tarihe kadar çözüm bulunmazsa olmaz" dedikten sonra "O tarih gelince de duruma bir daha bakılır, başka faktörlere de bakılır" falan denilen, çözüm olmazsa da olabilir mi, olmaz mı, onu hâlâ askıda bırakan, iki tarafa da mesaj veren ve genellikle de diplomaside yapıcı belirsizlik denilen -yapıcı belirsizlik çok kötü bir kavram da; ama bu yapıcı olunca, belirsiz olmak çok iyi bir şey oluyor- ve çok sık kullanılan bir yöntemle öyle bir metin yazıldı. Bunu da yine orada bu konuda net bir şey söylenmediği için, yani en azından "Çözüm olmadan, üyelik olmaz" konusu net bir biçimde söylenmediği için; Türkiye'nin adaylığı için başka koşullar, başkalarına sözü edilmeyen koşullar konulduğu için, siyasi unsurlar işin içine sokulduğu için, Ege konusunda, Türkiye'nin pek gitmek istemediği yerlere "gidin de orada çözün" denildiği için aslında reddedilmesi gerekirken, yine kör olası tutku işin içine girdi ve Türkiye, bütün bu sakıncalarına rağmen Helsinki şeyini de, "yazıldı, olmaz" denildi... Finlandiya Başbakanı da mektup yazdı, adamlar uçaklarla falan geldiler, "Etmeyin" falan dediler; aslında hukuki geçerliliği çok tartışmalı, hatta geçersizliği kesin olan bir durum Türkiye tarafından kabul edildi. Yani Finlandiya Başbakanı

güvence verdi diye, “falanca madde şöyle yorumlanır” denildi. Oysa uzmanlarına sorarsanız, “Dönem Başkanının ifadesi yetmez, o kurulun kararı, 15 kişinin birden karar vermesi gerekir.” Onun için şimdi pekala onlar, “Canım o Fin Başbakanıymış, biz Konsey olarak öyle karar vermedik” diyebiliyorlar.

Bunu şunun için anlatıyorum: Konu, özellikle de bir başka durum dolayısıyla, bu defa hukuka yakışmayan; yani bütün bunlar nasıl devletlerarası ilişkilere ve diplomasiye pek yakışmıyorsa, hukukun başka bir tarafına yakışmayan bir şey daha oldu: Avrupa düzeninin, Avrupa sisteminin en yüksek yargı organı sayılan bir yerde, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde öyle bir karar alındı ki, evlere şenlik; “**Loyzudu Kararı**” denilen, bir Rum madamın sınır gösterisi sırasında ya da Yeşil Hat gösterisi sırasında “İlle karşıya geçeceğiz, Girne’ye gireceğiz” falan derken yakalanması, bir gün falan gözaltında kaldıktan sonra geriye iade edilmesi üzerine oradaki mahkemeye açılan dava. Aslında önce Komisyona açılmıştı, Komisyon onu haksız buldu, “Beğenmeseniz de burada bir devlet var, Türkiye suçlu değildir” diye ve Rum tarafı itiraz etti. O sırada Avrupa’da sistem değişti, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu devreden çıktı, tek organlı bir yargı mekanizması kuruldu; Divan, mahkeme son sözü söyler duruma geldi ve orada Rum Devletinin de desteğiyle davayı kazandı. Nasıl kazandı; denildi ki, “Orada devlet yoktur; çünkü Güvenlik Konseyinin kararı var, ‘O devleti tanımayın’ diyor, ‘Tanımayın’ dediğine göre devlet de yoktur, orada bir şey yoktur. Kim vardır; Türkiye vardır.” Dolayısıyla dava Türkiye’ye karşı açılmıştır. Nedir davanın sonucu? “Bu bayan, sınır zorlaması falan yapmadı, mülküne gitmek istedi; Girne’de arsası vardı, o arsayı görmek istedi, oraya gitmesine engel olundu. Mülkiyet hakkı, Avrupa’da çok kutsal bir haktır. Demek ki mülkiyet hakkına engel olduğunuz için insan haklarına engel oldunuz” falan ve Türkiye, aşağı yukarı 500 bin küsur dolar manevi-maddi tazminat ödemeye mahkum oldu. Türkiye de tabii hâlâ biliyorsunuz hukuk maskaralığı olan bu kararı kabul etmedi.

Biz yine şüphe ediyorduk, hiç yakıştırmadan şüphe ediyorduk. Yani bu karar nasıl çıkmış olabilir; ancak birileri mahkemeyi etkiledi de, “Bu taraftan Türkleri sıkıştıralım, Türkiye’yi sıkıştıralım, onu suçlu sayalım da belki bir gedik açabiliriz” diye. Buna insan inanmak istemiyor, hâlâ da benim dilim varmıyor; çünkü buna inandığımız zaman, bütün Avrupa sisteminin çökmüş olması gerekir. Ama bu karar, bir süre sonra o karara dayalı çözüm tarzı, New York’taki görüşmelerde masaya Birleşmiş Milletler tarafından “böyle olursa ancak olur” anlamına gelecek bir tarzda konuldu.

Ne deniliyordu? O zamana kadar da uzlaşmış olan bir noktada; yani uzlaşmazlık noktaları devam ederken, Birleşmiş Milletlerin “olabilir” dediği, Rum tarafının da “başka çare yoktur” diye razı olmak durumunda kaldığı bir çözümün tersine. Neydi üzerinde uzlaşılan çözüm; “Mal-mülk meselesi toptan halledilir. Tıpkı Lozan sonrası Türk-Yunan halk mübadelesinde olduğu gibi, iki taraf da mallarını geride bırakmıştır, o mübadele de kolaydır; insanlar yerleşirler, mesele halledilir.” Biz bu defa “Mesele öyle yerleşimce falan halledilmesin, iki tarafta da toptan olarak arkadan bırakılan mallar ne değer de ise onlar ortaya çıksın, böyle toplu bir çözüme gidelim; tazminat gerekiyorsa, gereken taraf da tazminatı ödesin” makul olan buydu. Ama şimdi getirilen çözüm, ya da o zaman “böyle olması gerekir” denilen çözüm; her durum bir insan hakkı konusu olarak mahkemeler yoluyla çözülecek; yani “Orada evim vardı, bırakıp geldim, değeri de şuydu; dava açarım, parasını da ya orada oturandan alırım ya oturanı çıkartırım ya devletten alırım” diye, aslında içinden çıkılmaz bir duruma götürüyordu. Ama “Buradan sıkıştıralım; çünkü Avrupa Mahkemesi kararı var” dediler. Bu dahi yanlıştı; ama çok daha yanlış olan ve diplomasiye sığmayan bir şey daha yapıldı: Bu, New York’ta önümüze konulduktan 2-3 gün sonra Strasbourg’daki İngiliz temsilcisi, Türkiye’nin temsilcisini ziyaret etti ve dedi ki “New York’ta önümüze konulan çözümü kabul ederseniz, bu Strasbourg’daki mahkemedeki davayı da biz emsal teşkil etmeyecek bir biçimde kapatırız.” Yani bu iç hukukta, iç durumlarda da olsa dahi çok ayıp, böyle bir şey söylendi. Bu yine sizde saklı kalsın, ortaya pek çıkarmıyoruz devlet olarak, ama kayıtlarda var; çünkü çok ayıp bir şey, nerelere varabildiğini gösteriyor, bu da oldu.

Bütün süreç, onun için bütün bunlar eklenince, bize “Niye masadan kalktınız?” diyorlar. Masadan kalkışımızın nedenlerinden biri, önemli nedenlerinden biri; bunlar sözde falan kalmadı, Genel Sekreter 8 Kasım 2000’de değerlendirme yapıp ve “Bundan sonra da inşallah sorun şöyle gider” derken, mal-mülk mübadelesindeki tutumu yine “Avrupa’nın doğrultusunda, yani mahkemenin doğrultusunda çözümlerse iyi olur” diyen, taraf tutan bir ifade kullandı; başka ifadeler de olduğu için, masadan kalkıldı. “Masadan niye kalkıldı?” Diplomaside masaya oturmak gibi, masadan kalkmak da sürecin bir parçasıdır. Biz masadan kalktığımız zaman, müzakere, görüşme devam etmekteydi, “Bir daha görüşmüyoruz” demedik; ama “Şu süreç, bütün bu olaylardan dolayı, Avrupa için içine katıldığı için ve saire ve dolaylı, birbirimizi görmüyo-

ruz ve saire, bu süreçten bir şey çıkmadı. Bunu devam ettirmenin anlamı yoktur, biz masadan kalkıyoruz. Siz de aklınızı başınıza toplayın, biz devlet miyiz, neyiz, ona da karar verin, kimliğimizi tanıyın” dedik.

Tabii masaya oturuyoruz, ama henüz kimliğimiz falan tanınmış değil. Yani masadan kalkmanın, bir daha geri gelişin bedelini yüksek tutacaksınız ki bedel pazarlığı yapılsın. Biz öyle bir yüksek bedel tutturarak masadan kalktık, şimdi masaya dönüyoruz. Ama “masaya dönüyoruz” derken, bu defa “masaya niye dönüyorsunuz; tükürdüğünüzü yaladınız” denilebilir. Onun için yine madem uluslararası ilişkiler öğrencisisiniz, arada masadan kalkış dolayısıyla neler elde edilmiştir, onu söylemem gerekir: Birincisi, çok önemli bir şey elde edildi, Rum tarafının tutunduğu bir şey elde edildi ve biz görüşmeyi kestiğimiz için elde edildi, daha masaya oturmadan elde edildi. Bir süre önce İtalyan devlet adamı, Avrupa Komisyonu Başkanı Prodi, Güneyi ziyaret etti, “Üye olacaksınız” falan dedikten sonra dedi ki, “Kuzeyle ya da Türk tarafıyla görüşmelerde nede mutabık kalırsanız, bizim için makbuldür ve Acquit’ten sayılacaktır. Acquis, zaten çok ustaca kullanılmış bir söz; Avrupa Birliğine tam üye olurken, orayla fazla müzakere etmiyorsunuz, o sizinle müzakere ediyor, diyor ki, “Benim oluşturduğum kurallar bütünü budur, üst üste konulmuş kurallar, her gelen bir şeyler oluşturmuş, 15 devletin oluşturduğu kurallar var, siz bu kuralları kabul edeceksiniz, içinize sindireceksiniz, bunların müzakeresi olmaz” yani koşullardan biri budur. Siz “Biraz süre verin” falan diyebilirsiniz; ama kurallar bunlardır, “Bunları değiştirin de biz gireriz” demek mümkün değil, böyle bir birliktelik. Dediler ki, “Siz ne oluşturursanız, onu da ekleriz, sizin için onlar uygulanır.” Yani bizim ısrar ettiğimiz, onların da ters yönde ısrar ettikleri önemli konularda, ki iki kesime ilişkin; geçişler nasıl olacak, yerleşmeler nasıl olacak, mal mülk ve saire falan konusunda, “Bunlarda uzlaşırsanız, Avrupa’nın ilkelerine ters de düşmüş olsa, o zamana kadar oluşanlara, onların bir parçası sayılacaktır” denildi. Halbuki Rum tarafı diyordu ki, “Avrupa Birliğine girdikten sonra artık iki kesimlik falan kalmaz, biz kalkar Girne’de de otururuz; çünkü Avrupa’da Shengen dünyası içinde nasıl serbestçe dolaşılıyorsa, Kıbrıs’ta da öyle olacak, mal meselesi öyle olacak, yerleşme ve saire öyle olacak. Avrupalılık, aslında bizim Kuzeyi elde edişimizin, Kuzeye girişimizin, hele onları da içine alabilirsek, tek çaresidir” diyorlardı. Şimdi bu değişti, artık Avrupa böyle bir yorum yapıyor, değişen hususlardan biri bu.

Masaya otururken “Önkoşul falan kabul etmeyiz” diyorduk; tam son dakikada bir 1250 sayılı Güvenlik Konseyi kararı lafı edildi, biz masaya otururken edildiği için fazla ses çıkarmadık. Ancak şimdi masaya otururken, onlar çok istedikleri halde, Yunanistan çok istediği halde, -dün bile hâlâ “Güvenlik Konseyi kararları çerçevesinde görüşülecektir” diyor- Güvenlik Konseyi kararları söz konusu değil. Yani Genel Sekreter temsilcisinin ilan ettiği tabloda önkoşul yok, “Falanca Güvenlik Konseyi kararı çerçevesinde” der gibi bir önkoşul yok, öbür koşullar daha öncekilere bağlıdır. Yani her konu konuşulacak, her şey serbestçe konuşulacak; ama önemli olan, o burada gözükmeyen, ama daha önce sözü verilmiş olan durumdur; nede uzlaşabilirsek, onlar Avrupa engeli olmadan uygulanabilecektir. İkincisi, Güvenlik Konseyi kararları sözü edilmemiştir, böyle bir durumda tekrar masaya oturuluyor.

Dolayısıyla zararın neresinden dönülürse kârdır diye düşünebilirsiniz; “Yine bir şeyler elde edildi, masaya oturulur, belki bir şeyler daha elde edilebilir” diyebilirsiniz; ama gerçek bir şeylerin elde edilmesi için yalnız bu konuda değil, başka konularda da kişilerin olduğu gibi, devletlerin de tutkularından, toplumların da tutkularından, rasyonel olmayan etkenlerden kendilerini sıyırmaları gerekir. Yani Norveç daha mı az Avrupalıydı da tarttı, ölçtü, biçti filan, “Ben girmeyeceğim” dedi? İsviçre daha mı az Avrupalı da, Avrupa can attığı halde onları almak için, “hayır, benim çıkarlarım; ben de ölçtüm, biçtim, tarttım...”

Ben, “Türkiye’nin çıkarı, girmemektedir” demiyorum, girsin diyorum; ama girdiği zaman böyle can attığı bir şeye girmek ve onun için bedel sözü söz konusuysa, bedeller ödeyerek değil; çıkarlarının çok iyi korunabileceği durum oluşmuştur, ona rasyonel olarak karar verince ve “kapıyı çok zorluyor, şu kadarını verelim de gelsin” dedirtmeden, doğru dürüst kendisine saygısı olan bir devlet olarak girsin ve bunun olacağı kadar da artık kapıya gereksiz yere kendisini küçük düşürecek bir biçimde vurmaktan vazgeçsin, kendisini düzeltsin. Hani “Sizin çocuk hastaymış, gelmesiniz daha iyi olur” dedirtmeden, içinde hastalık falan varsa, o salgın hastalıkları gidersin. Ondan sonra bakacaksınız, pekala bu bedel falan sözüne gerek kalmadan, Türkiye’nin girmesi mümkün olur. Ama şimdiki halde verilen perspektif, ne yazık ki 10 yıldan önceki bir perspektif değildir, hatta müzakereye başlamak bakımından. Belki zorlanabilir, belki daha önce başlanabilir; ama Nice Zirvesinde geçen yıl toplandılar, 10 yıl sonraki; yani “Bütün o 12 aday üye olduklarında Avru-

pa'nın yapısı ne olacak? Zaten onu hep konuşup duruyorlar, biz yakalamaya çalışırken o sürekli değişiyor, ama konulardan biri, "Avrupa Parlamentosunda, yani 626 kişilik ve seçimle gelen parlamentoda ülkelere ne kadar yer düşecek" onun hesabı yapılırken, Bulgaristan, Romanya, falan filan hepsi o hesaba sokuldu, Türkiye sokulmadı. "10 yıl sonraki hesaplar yapılırken, belki de unutmuş olabilirler" falan dersiniz de, devletler kolay kolay unutmaz, onda da bir mesaj var; yani "10 yıldan önce olacak iş değil bu, ona göre gidin" diyorlar. Peki, öyleyse mesaj, bizim de ona göre 10 yıl içinde nasıl, ne olmak istiyorsak, onu planlamamız gerekir, eğer gerçekten istiyorsak.

Tabii konu bundan sonra başka alanlara taşabilir Sayın Başkan, ben ne kadar yararlıdır, olmasak olur mu; hele böyle soldan bakarken başka şeyler söylerim, "Biz planlı kalkınmayla daha iyi kalkınırız" derim, "Avrupa buna engel olur" filan derim de, o başka bir tartışma olur, onları söyletmeden benim sözümü kesin.

Teşekkür ederim.

İlter Ertuğrul- Teşekkür ederiz Sayın Hocam; zaten sizin son cümlelerinizden, bu konuyu daha 10 yıl konuşacağımız anlaşılıyor.

Efendim, oturumumuzun konferans bölümü bitti, şimdi panele geri dönüyoruz, sorularınızı bekliyoruz.

Gülsen Solaker (Anadolu Ajansı)- Mümtaz hocama sormak istiyorum: Kıbrıs konusuyla ilgili zannediyorum konuşmamız gereken bir nokta da, oluşturulmaya çalışılan Avrupa ordusu ve bu konu hakkında Ankara son olarak kendi içinde bir uzlaşmaya vardı. Şimdi Lachen Zirvesi bekleniyor ve Ankara'nın vardığı uzlaşmada, yine sahnede İngiltere'yi görüyoruz ve Ankara'ya, Avrupa Ordusunun Kıbrıs ve Ege konularıyla uğraşmayacağı güvencesi verdiği ve Ankara'nın bundan sonra bir uzlaşmaya vardığı belirtiliyor, basında bu yönde haberler var. Tabiri caizse, özellikle geçmişte yediğimiz bu hukuki alandaki kazıkları dikkate alacak olursak, Avrupa'nın bu konuda verdiği güvencelere ne kadar güvenebiliriz?

Mümtaz Soysal - Olaylardan ders çıkarmak gerekiyorsa, denilecek ki, "Hele bir devletin vaadi yetmez, hatta NATO'nun falan da vaadi yetmez; yaz bakalım, yaz da göreyim." Yani ne yazık ki uluslararası alanda yazılı olduğu zaman da ne olacak, nereye gidecek; o ayrı bir mesele.

Gülsen Solaker - Sonuçta 60 anlaşması da yazılı.

Mümtaz Soysal - Tabii, onu söylemek istiyorum; ama hiç olmazsa yazdık. Daha da önemlisi, ister sözlü, ister yazılı olarak vaat ettiklerini yapmadıkları zaman tepki verebilecek durumda, gerekeni yapabilecek durumda devlet olmak gerekiyor. O da o demin tartışmadığımız konulara giriyor.

İlter Ertuğrul - Teşekkür ederim.

Başka sorusu olan? Buyurunuz.

Ülgen Tunçuk - Bütün konuşmacılara teşekkür ediyorum; Hocam özellikle size teşekkür ediyorum, akıllıca yapılması gereken onurlu dış politika'nın anahtarını verdiniz.

Avrupa Birliğiyle yaptığımız Gümrük Birliği Anlaşmasının pek çok yansımalarını ilaç sektöründe görüyoruz, tekstil sanayiinde görüyoruz; ayrıca da Avrupa Birliği, mali protokollerle yapması gereken birtakım yardımları da yapmadı. Avrupa Güvenlik Savunma Ordusunun durumuna ilişkin, diğer soran arkadaşın söylediği gibi, Avrupa Konseyinde alınan bir karar yok, sadece yazılı belki bir güvence; ama Ege'de Lahey'e gidilmesi söz konusu. Arkasında belki Avrupa Birliğine üyelik için Kıbrıs sorunu bittikten sonra Ege,

Güneydoğu da gündeme gelecek. Yani bütün bunlar, çok daha rasyonel düşünülmesi, ilgiyle oluşturulması gereken konular değil mi?

Mümtaz Soysal- Evet, öyledir de, ben kullandığınız sözü bu kapsamda kullanmamayı tercih ederim; yani onurlu dış politika sözü de biraz içinde duygusal yönler de taşıyan bir söz. Bu sözü ben de kullandım; ama benim onunla kastım, onurlu dış politika sürdürebilecek durumda olmaktır, yoksa “Onuruma dokundu” o yok diplomaside.

Bakarsanız, insanlar “Masaya dönmek onurunuzla dokunmuyor mu?” diyebilirler. Onun için rasyonel düşünmek, tabii o da bir unsurdur; ama onun olabilmesi için zaten rasyonel düşünerek bazı şeylerin yapılması gerekir. Yani bağımsız düşünebilmek, duygulardan, tutkularından bağımsız düşünebilmek; Türkiye’nin en büyük eksikliği o.

İlter Ertuğrul - Buyurun.

İsmail Eken (ODTÜ İşletme)- Ben, konunun çok uzmanı değilim, belki amatör bir soru olacak, ama ben Mümtaz hocama soruyorum: Avrupa Birliği, problemleri bir Kıbrıs’ı kendisine tümüyle dahil etmekte niye ısrar ediyor veya o şekilde görünüyor; yani problemleri çözülmüş bir şekilde almaktansa, bir an önce almakta niye ısrar ediyor?

Mümtaz Soysal - Çünkü Yunan vetosu tehlikesi var. Biliyorsunuz şimdiki durumda “hep böyle kalacaktır” demiyorum, demin söylediğim gibi, Avrupa Birliği, kendisi oluşum içinde. Dolayısıyla Avrupa Birliğiyle ilişkiler, çok zor ilişkiler; hani kendisi böyle bildiğiniz olmuş bir şey durumda olsa, ona göre cephe alırsınız ya da tutum takınırsınız, oluşuyor.

10 yıl sonra nasıl bir Avrupa Birliği olacak; bazılarının dediği gibi iç içe girmiş çemberler biçiminde mi olacak, yani çekirdek Avrupalılar, sonra yan Avrupalılar falan mı olacak, yoksa birkaç vitesli Avrupa mı olacak; yani bunlar oluyor. Mesela bu kural da değişebilir; ama şimdiki durumda oybirliği kuralı var; yani ne karar alınıyorsa, o kararın oybirliğiyle alınması gerekir. Bunun negatif şeyi; bir üye dahi karşı çıkarsa, yani veto diyoruz ona, bu olmaz. Yunanistan dedi ki, “Kıbrıs’ı bu haliyle hemen almazsanız, hatta bu önümüzdeki yıl almazsanız, ben size Avrupa’yı genişletmem.” Nedir sırada bekleyen, artık müzakereleri falan da bitmek üzere olan; -bazıları bitti- Polonya,

Macaristan ve Çek Cumhuriyeti. Bundan en çok korkan kim olabilir, kim istiyor bunu daha çok; Almanya. Çünkü o seçiyor, sıraya onları koydu. Niye; ta Hitler zamanından beri yahut hatta tarihte Rusya faktörü var, ona karşı ne kadar çok tampon oluşturabilirse, -hatta tampona falan gerek yok, Hitler öyle düşündü, “Oraya kadar giderim, tepelerim” falan demişti- en büyük şeyi bu. Zaten şu anda Avrupa Birliğine egemen olan, Almanya; dolayısıyla en çok bundan Almanya korkuyor, korktuğu için başkalarını da korkutuyor.

En çok korkmaması gereken kim olabilir; Almanya ile birlikte, “Avrupa’yı, sen öbürlerine bakma, biz birlikte yaparız” diyen Fransa, ikinci büyük devlet o. Şimdiye kadar, son yıllara gelinceye kadar bir Alman-Fransız işbirliği gidiyordu bu, -Schumann Planından beri, demir-çelikten başlayarak- öbürleri de ister istemez buna katılıyorlardı. Şimdi Fransa, bu genişleme stratejisinden endişelidir; çünkü kendisi de kendinden yana olabilecek bazı devletleri sokuşturabildi. Mesela Yunanistan’ı sokuşturdu; ama Yunanistan daha çok İngiltere’den yana; İspanya var, Portekiz var, Latinleri sokmuş oldu. Şimdi Almanlar, bu Doğu Avrupa’yı ve ondan sonra da sıra parçalattıkları eski Yugoslavya’ya gelecek; yani Hitler zamanında bile Hırvatistan ve saire Hitler’le işbirliği yapmış olan Yugoslav cumhuriyetçikleri sıraya girecek, Fransa bundan endişeli.

Dolayısıyla şimdi aslında Türk diplomasisinin oynayabileceği bir durum var. Yunanistan bekleyebilir ki, “Kıbrıs’ın girmesini kendisi veto etse, çok ters olacak, Yunanistan’la da ters düşmüş olacak. Halbuki Kıbrıs’ın alınmaması dolayısıyla bu işi birisi veto edecek olsa, Yunanistan veto edecek. Yunanistan’ı veto ettirmek için kendisi değilse, birileri bu işi yapsa, ne kadar iyi olur diye düşünüyor olmaz mı? Düşünüyordur ve birisi veto ettiği zaman bu işi, “Kıbrıs’ın bu haliyle girmesi hukuka aykırıdır ve saire” diye, belli ki Yunanistan da öbürlerini veto edecek. Böylece 15’ler, 15’ler olarak kalacak, Almanya istediğini gerçekleştirememiş olacak. Ama bizim diplomamızda de zayıf halkalardan biri de bu Akdeniz politikası; Akdeniz politikasının da genellikle Akdeniz’de egemen olan, Akdeniz çevresinde egemen olan, iç politikada egemen olan güçlerle zayıflığımız. Bizim elçiliklerimizde daima muhafazakârlarla yemekler falan yenir; ama sol partilerle falan ilişkiler zayıftır. Aksi gibi de onlar, Portekiz’de, İspanya’da falan ağırlık taşırlar. Onlarla ilişkilerimiz belli bir düzeyde olsaydı, böyle bir politikayı daha rahat oynayabilirdik, “Şunu veto edin de öbürü de onu veto etsin de bu iş olsun” diyebilirdik.

dik. Denilebilir mi, denilemez mi; bu konuda fazla da açık konuşmak zor olabilir, ama orada bir kapı var.

İlter Ertuğrul - Buyurun Sayın Tartanoğlu.

Ali Tartanoğlu - Önce Sayın Apakan'a soracağım: Varsa söyleyebileceği resmi şeyler diye, onu öğrenmek istiyorum; çünkü Dışişlerinin içinde. Sonra Sevgili Hocama sormak istiyorum, çok şükür artık Dışişlerinin içinde değil, daha rahat. 11 Eylül diye bir çocuğumuz var biliyorsunuz; 11 Eylülden sonra da bu bölgeye dair, içinde Afganistan'dan Kıbrıs'a kadar uzanan yeni birtakım senaryolar ortaya atılıyor. Gerek gazetelerden, gerek Internet sitelerinden takip ettiğiniz zaman, bunlar hayli ilginç, yer yer endişe verici boyutlara da uzanıyor. Çünkü Afganistan, arkasından Amerika'nın Irak'la ilgili birtakım senaryolarını gündeme getirdi; Irak denilince de, arkasından sanki bir tür pazarlıkmiş gibi, Kıbrıs gündeme geliyor. Yani 11 Eylülden sonra Kıbrıs hadisesi, sadece Avrupa Birliği boyutunda düşünülen ya da tartışılan bir konu değil artık. Dolayısıyla benim de şahsen yakından izlemeye çalışmama rağmen, kafam karışık; ne olduğunu, ne bittiğini, özellikle demin Anadolu Ajansından arkadaşımın sorusu da hatırlattığı üzere, bu Avrupa Güvenlik Savunma Konseptiyle ilgili son hükümet kararından sonra, o endişelere âdetta benim de katılmam gerekir mi gibi bir soru kafamda oluştu. "Ne oluyor, ne bitiyor" konusunda gerek resmi, gerek gayri resmi görüş rica ediyorum.

İlter Ertuğrul - Resmi görüş açıklayıp açıklamamakta serbest.

Ertuğrul Apakan - Ben buraya resmi bir kapasiteyle gelmedim, onun için ben şöyle söyleyeceğim: Yani Kıbrıs sorunu, müzakere sürecinin kendine özgü bir dinamiği vardır; "Bu süreç nasıl çalıştı, 2000 yılında ayrıca bu görüşmeler nasıl oldu, biraz evvel konuşmamda sözünü ettiğim 12 Eylül açıklamasını karşı taraf bir ortak zemin olarak kabul etti mi, etmedi mi; ortaklık kavramı üzerinde buluşuldu mu, buluşulmadı mı" şeklinde kendi içinde tartışmaları olan, kendine özgü dinamikleri olan, tabiatıyla bölgeye ait dinamikleri ve unsurları da gözetken, ama özelde ve çoğunlukla kendi iç sistematığı olan bir süreçtir.

Dolayısıyla şunu söylemek istiyorum: 4 Aralık görüşmesinin ortaya çıkışı, bütünüyle kendi içindeki bu sürecin doğal, yani artıları, eksileri, tartışmaları içinde ortaya çıkmış bir süreçtir. Bunun 11 Eylülle birlikte, diğerlerine bağlamanın çok doğru olmadığı, kişisel görüşüm olarak söylemek istiyorum.

Tabiatıyla Güney Kıbrıs'ın AB üyeliği olgusu, artı Avrupa Birliğinin devreye girmesiyle birlikte Hocamın bahsettiği unsurlar itibariyle müzakere süreci içinde ele alınan bazı kavramların, üzerinde mutabık kalınmış bazı parametrelerin sarsılmasına ve müşterek bir zemin oluşturulmasında Rum tarafının bir çözümden ziyade, Avrupa Birliğiyle ilgilenir bir duruma gelmesi ve Hocamın biraz evvel bahsettiği o Agenda 2000 Raporu çıktığında, "Artık yolumuz Avrupa Birliğidir, bizi ilgilendiren konu budur, dolayısıyla Avrupa Birliğinin normları ve müktesebatı çözüme esas olacaktır" şeklindeki yaklaşımları, Birleşmiş Milletler süreci içinde ortaya çıkmış kavramların ve parametrelerin Rumlar açısından zemin kaybetmesine veya yok olmasına neden oldu. İşte burada AB yetkililerinin "Siz aranızda anlaşın, biz AB müktesebatını varılacak anlaşmaya uyarlarız" şeklindeki yaklaşımı, bir anlamda Rum tarafı için uyarıcı bir unsur oldu, onu belirtmek istiyorum.

İkincisi, takvim ve süreç sanki hep Türk tarafı için çalışıyormuş gibi bir izlenim ortaya çıktı. Oysa takvim ve süreç, karşı taraf için de çalışmaktaydı, onlar da bu takvim ve sürecin ağırlığını üzerlerinde hissetmekteydiler. Bence 4 Aralığa ilişkin bir kişisel yorum söylemek gerekirse; bu olgu, Sayın Dentaş'ın aldığı yapıcı bir inisiyatif vardır ortada, bu inisiyatifiyle yeni bir süreci başlatmıştır, Türkiye kendisini desteklemiştir ve bu sürece giderken ifade edilen hususlar, masada önkoşul olmayacak, her şey masada olacak. Hocamın belirttiği iki unsur var: Bir tanesi, Birleşmiş Milletler kararlarına orada atıf yok; bunu da çok yüksek sesle söylemiyorum, ama önemli bir noktadır. Bir de Prodi'nin söylediği, "Siz, bu şeye uyacaksınız; yani biz size uyacağız, siz bize değil" şeklindeki yaklaşımı vardır. Türk tarafı, bir uzlaşma için bir fırsatı daha gündeme getirmiştir. Şimdi Avrupa Birliği ve diğerlerinin bu süreçte iki lidere kendi görüşlerini doğrudan tartışma, bunlar üzerinde odaklanma fırsatını vermeleri gerekir ve ilgili üçüncü çevrelerin, Avrupa Birliği dahil olmak üzere, iki tarafa eşit mesafede yaklaşması gerekir.

İlter Ertuğrul - Demek ki söylenmek istenen o kadar, ne sorulduğu değil, nasıl cevap verildiğini biz anladık. Siz yine sorunuzu sormak istiyorsanız, buyurun.

Ali Tartanoğlu - 4 Aralıktan bağımsız sordum, zirveden bağımsız olarak sordum. Amerika'nın Irak'a muhtemel bir saldırısı karşılığında, yani işin içine Kerkük, Musul bilmem ne gibi birtakım unsurlar da katılarak, Kıbrıs'ın da gündeme getirilmesi gibi birtakım iddialar var, bunlar ne kadar doğru diye

soruyorum, bu kadar açık. Siz yine de bu cevabı verecekseniz, söyleyeceğim sadece teşekkür etmekten ibaret.

Ertuğrul Apakan - Hayır; yani bağışlayacağınız üzere, ben buraya Kıbrıs konusunu konuşmak üzere geldim ve Kıbrıs-Avrupa Birliği boyutu üzerinde geldim, yani Dışişleri Bakanlığını temsilen her konuda resmi açıklama yapmak üzere gelmedim. Nasıl üniversitede muhtelif departmanlarda birimler varsa, bizim de farklı sorumluluklarımız ve farklı şeylerimiz var; sözünü ettiğiniz konular, benim sorumluluk alanım içine girmiyor.

İlter Ertuğrul - Buyurun Hocam.

Mümtaz Soysal - Galiba Irak'a ilişkin galiba, yani o kapsamda mı bunu söylemek istediniz? Yani Amerika 'Afganistan'ı hallettikten sonra başka terör devleti olan Irak'ı da haklayacağım' diyor, onun için acaba Kıbrıs'a ihtiyacı var mı?" O anlamda mı?

Ali Tartanoğlu - Türkiye'nin onayına ihtiyacı var.

Mümtaz Soysal - Türkiye'nin onayına ihtiyacı var da, ne kadar var? Yani Türkiye'nin onayı sözü ne kadar doğru, her zaman onay olsun diye çok çaba gösteriyor mu? O onayın ağırlığı, Türkiye'nin o onaya verdiği ağırlığa bağlı değil mi, Amerika'nın ağırlığından çok? Körfez Savaşı sırasında Genelkurmay Başkanı bile istifa etti, Türkiye'nin istemediği açıktı; ama ona rağmen İncirlik kullanıldı. Yani bu defa da ona benzer bir şekilde kullansa, Türkiye ne yapabilecek?..

İlter Ertuğrul - Bundan sonraki bölümde soruları toplu alacağım ve bütün konuşmacılara bir konuşma hakkı verip, öyle bitireceğim.

Buyurun.

Muazzez Selda - Öncelikle Sayın Hocama sormak istiyorum: Siz, Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'ın danışmanı olarak bütün görüşmelerde hemen hemen hazır bulundunuz. 4 Aralıkta başlayan yeni bir süreç var ve bu sürecin devamında iki tarafın masaya ne getireceğini biliyorsunuz. Ne bekleyebiliriz ve basında zikredilen ve Cumhurbaşkanı Denktaş'a mal edilen bir 6 aylık süre var; bu kadar iyimser misiniz? Bu sorunun yanıtını Sayın Apakan ve Sayın Fırat'tan da bekleyeceğim; 4 Aralık görüşmelerinden sonra ne bekliyoruz?

Salondan (İsim tam anlaşılamadı) - Sorum Sayın Mümtaz beye: Sayın Ertuğrul Apakan'ın ilginç birtakım saptamaları oldu ve bizim en büyük dayanaklarımızdan birinin 1959-60 garantör ve ittifak anlaşmaları olduğunu söyledi. Bu konuda Türkiye'nin zaten Kıbrıs Cumhuriyeti garantörü olarak 1974'te haklı bir barış hareketi gerçekleştirdiğini biliyoruz ve orada Türk tarafını korumakla beraber, Kıbrıs Cumhuriyetinin korunması olarak da bir harekattı bu. Bu iki bağlamda, ondan sonra 74'ten sonrasına baktığımızda ve Türkiye'nin tutumuna baktığımızda; Rum tarafının Avrupa Birliğine alınması için Kıbrıs'taki garanti ve ittifak anlaşmalarını kullanıyoruz, bir nevi o anlaşmayla beraber hareket ediyoruz, ondan sonra da kendi içimizde birtakım ayrı oluşumlara gidiyoruz, sizce bu çelişki değil mi? Eğer bu bir çelişki değilse, çelişki nerededir peki? Avrupa Birliğine Rum tarafının bu kadar yaklaşması ve bizim bu kadar haklı olmamıza rağmen bu kadar yaklaşmasında Türk tarafının yanlışları nelerdi, ne yanlışlar yaptık?

Teşekkür ederim.

Erel Tellal (A.Ü. SBF Öğretim Üyesi) - Ben Melek hanıma bir soru yönelteceğim: Önce Türkiye-AB ilişkileri içinde Kıbrıs'ı ve Kıbrıs sorununu değerlendirdiniz, sonra Türkiye ile Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ilişkileri çerçevesinde Avrupa Birliğini değerlendirdiniz. Bu kurduğunuz denklemler içerisinde Amerika Birleşik Devletleri, özellikle bu 4 Aralıktan sonra nereye oturuyor? Bir yere oturuyor mu; yoksa Amerika Birleşik Devletleri, süreçten biraz daha geri çekilmiş ve Avrupa Birliğine bunu havale etmiş gibi görünüyor. Amerika Birleşik Devletlerinin bu denklemdeki yerini sormak istiyorum.

Teşekkür ederim.

İlter Ertuğrul - Biz teşekkür ederiz.

Başka sorusu olan var mı?

Ali Somel (ODTÜ Kamu Yönetimi Bölümü Öğrencisi)- Ben Mümtaz hocaya sormak istiyorum. Konuşmanızda iki mesele aklıma takıldı: Bir tanesi, bitirirken söylediğiniz, planlı kalkınma meselesi. Ben, bunun ikincil bir tartışma başlığı olmadığını açıkçası düşünüyorum; çünkü Avrupa Birliğinin aslında kendi içerisine dahil edeceği ülkelere dayattığı şartlardan en öncelikli olanları, bildiğim kadarıyla IMF ve Dünya Bankasının kimi kriter aldığı nok-

talar, yani kendisi kriter aldığı noktalar. Dolayısıyla bu noktaların da ülkemizi ne hale getirdiği aşikâr iken, genel olarak Avrupa Birliğinin objektif yahut çok da fazla mahkûm edilemeyecek bir odak olarak Türkiye ile ilişkilerinin değerlendirilmesini çok doğru bulmuyorum ve Kıbrıs'la ilgili olarak, ilişki olarak yapılacak tartışmalarda da Avrupa Birliği bence Türkiye'nin, dediğim gibi objektif bir unsur olarak değerlendireceği bir odak olarak yer almamalıdır.

İkinci bir mesele de şu: Kıbrıs'a değinirken, Kuzey Kıbrıs'a da değinirken, Kuzey Kıbrıs'ın birtakım iç gündemlerini atladığımız düşünüyorum. Yakın bir zamana kadar "Bu memleket bizim" diye miting yapan epeyce sayıdaki Kıbrıslı yurtsever, son senelerde ciddi anlamda baskı gördüler. Bunun neden kaynaklandığına dair de aslına epeyce bir veri var; yani hem tarihe baktığımızda, hem belki son 10 senedir, 20 senedir Kıbrıs'ta meydana gelen gelişmelere baktığımızda, ciddi bir çeteleşme yaşandığı, dışarıdan bakıldığında belli ölçüde görülebiliyor, bunları bir miktar değerlendirmenizi isteyeceğim.

Teşekkür ederim.

İlter Ertuğrul - Başka sorusu olan yoksa, Melek hanıma hem konuşmak için, hem de Mümtaz hocaya soru sormak üzere söz veriyorum.

Melek Fırat Teşekkür ederim.

"4 Aralıktan ne bekliyoruz?" Galiba ilk defa bir şey bekliyoruz diyeceğim; çünkü hem Türkiye çok köşeye sıkıştı, hem KKTC çok köşeye sıkıştı. Özür dilerim Hocam, "İki tane kazanımı oldu bu arada, onun için yeniden iyi niyetle masaya oturuyoruz" gibi bir hava var; ama ben buna çok ihtimal vermiyorum, Avrupa Birliğinin sert sıkışları vardı. Türkiye'nin 97'deki kadar dahi direnecek ekonomik, siyasal gücü olmadığını düşünüyorum. Artı bu sırada Kuzey Kıbrıs'ta 97'den beri başlayan ciddi tepkiler var; hem kendi hükümetlerine, hem Türkiye Cumhuriyetine ciddi tepkileri var. Dolayısıyla blok olarak ne Türkiye'nin, ne KKTC'nin direnç noktalarının çok kalmadığını düşünüyorum, onun için masaya oturuldu. Yine inanıyorum ki iyi müzakerecilerdir gidenler; bu sonucu, Türkiye'nin ve KKTC'nin izlediği politikanın

maksimum çıkarları doğrultusunda bir sonuç çıkacaktır, ondan şüphem yok; ama galiba bir sonuç çıkacak gibi geliyor. Sonucun ne olacağını bekleyeceğiz, göreceğiz.

“Amerika Birleşik Devletleri nereye oturuyor?” Konumuz AB-Kıbrıs ilişkileri olduğu için, Amerika Birleşik Devletlerine değinmedim; ama bence bütün bu sürecin arkasında Amerika Birleşik Devletleri var ve 11 Eylülden sonra daha da çok var gibi geliyor bana. Çünkü Amerika Birleşik Devletlerinin başka alanlarda Türkiye’ye çok ihtiyacı olduğu bir dönem, uluslararası ilişkiler açısından Türkiye’de istikrara çok gereksinim duyulduğu bir dönem; dolayısıyla Amerika Birleşik Devletleri, hem Türkiye’ye, hem Avrupa Birliğine, hem de Yunanistan ve Rum Kesimine ciddi anlamda bence arka planda rol oynuyor gibi geliyor.

Bu arada son bir şey söyleyeceğim: Mümtaz hoca, “Norveç girmedi, İsviçre girmedi” dedi. Ben de bir Norveçli olsam girmezdim, ben de bir İsviçreli olsam girmezdim; çünkü bu bahsettiğiniz ülkeler, dünya standardında ekonomik ve siyasal olarak rahat ülkeler. Sizin idealinizi anlıyorum; ama Türkiye’deki siyasal iktidarlar, zaten demokrasiyi işletme niyetine sahip olsalardı, zaten insan haklarına saygı göstereceklerdi, zaten ekonomi bu duruma gelmesiydi, biz de girmek için bu kadar debelenmezdik. Ama böyle bir siyasi irade yok ve biz, vatandaş olarak AB umudunu bir umut olarak; çünkü AB’nin sopa göstermesiyle Türkiye’de bir şeyler ancak değişebiliyor ve bu değişen şeyler, bizim siyasal ve ekonomik hayatımıza bir umut olabiliyor en azından. Dolayısıyla bu siyasi platformda, bu siyasi kişilerle, hatta 50’den beri varolan siyasi yapı içerisinde “AB’ye girmeyelim” deme lüksümüz var mıdır, böyle bir ihtimali dışlayabilir miyiz? Bence bu müdahale, minimum müdahale olsa da anlamlı. Sizin dediğiniz bir kadro yok, sizin dediğiniz umdu vaat edecek bir siyasi liderlik yok; bunlar olmadığı zaman da AB kriterlerinin dışarıdan zorlanması, bence Türkiye açısından olumlu bir gelişme, bütün bağımsızlıkçı yanlarımız zedelense dahi gibi geliyor bana, “ne diyorsunuz” diye sormak istiyorum size.

İlter Ertuğrul - Sayın Apakan, söylemek istediğiniz son şey varsa, buyurunuz.

Ertuğrul Apakan - Zannediyorum öğrenci arkadaşım, bana bir soru tevcih etti, dediler ki, “Bu Garanti-İttifak Anlaşması çerçevesinde Güney Kıbrıs’ın Avrupa Birliği üyeliğine karşı çıkıyoruz, Türkiye Garanti ve İttifak Anlaşması çerçevesinde müdahale etti, belki bir sürü şey garanti ittifak anlaşmasına ondan sonra uymadı, şimdi bir de biz bu uymayan noktada garanti ittifak anlaşmasına sığınıyoruz veya başvuruyoruz; bu bir çelişki değil mi?” Ben, kendisine şu hususu hatırlatmak istiyorum: Kıbrıs’ta sorun 1964’te başlamıştır; Türklerin müşterek idareden ayrılması, zorla uzaklaştırılması ve 63-74 arasında karşı karşıya kaldıkları insanlık dışı baskılar, şiddet ve benzeri hareketler, netice itibariyle zaten Kıbrıs’ta 64’ten, özellikle 1967’den itibaren Kıbrıs Türk tarafının kendi yönetimini ortaya çıkartması neticesini vermiştir. Kıbrıs Türk tarafı, yanılmıyorsam 1967’den itibaren “Genel Komite” adı altında kendi yönetimini oluşturmuştur. Onun için Kıbrıs Yönetiminin oluşumu, 74’te başlayan bir hareket değildir.

Eğer Zürih ve Londra anlaşmalarına da bakarsanız, bu anlaşmaları ayrıntılı bir şekilde incerseniz, iki yönetime ve iki idareye karşı olmadığını da o anlaşmaların özünde görürsünüz. Ayrıca 15 Ağustos 1974’te Türk-Yunan dışişleri bakanlarının Cenevre’de yaptıkları açıklamada da Kıbrıs’ta iki ayrı otonom idarenin olduğu net bir şekilde -biraz önce söylediğimi teyiden söylüyorum- ortaya çıkmıştır. Benim burada altını çizdiğim nokta, Garanti ve İttifak Anlaşmasının, özellikle Garanti Anlaşmasının 4. Maddesinde sözü edilen “State of offers” 1960 düzenidir ve Güney Kıbrıs’ın Avrupa Birliği üyeliği de bu bakımdan bu anlaşmaya ve ayrıca 1960 anlaşmalarının diğer hükümlerine aykırı bir nitelik taşımaktadır. Son olarak İngiliz hukukçu Mandelson’ın yapmış olduğu bir çalışmada da, gerek Garanti Anlaşmasına, gerekse 1960 düzeninin diğer hükümlerine bu başvurunun aykırı olduğu net bir şekilde belirlenmiştir.

Benim son olarak söylemek istediğim husus şu: Ben, başlangıçta, biraz geriye giderek, Kıbrıs’taki geçerli, yani hem dün, hem bugün, hem yarın geçerli olacak parametreleri söyledim size ve bu parametreleri söylerken, özellikle eşitlik kelimesinin altını çizdim, eşit statünün altını çizdim, siyasi eşitliğin altını çizdim, iki devletin bulunduğunu söyledim, kapsamlı bir çözümün ancak bu iki devletin varlığını tescil, teyit eden ve bunların işbirliğine daya-

nan ve eşit statüsüne dayanan bir çözüm çerçevesi üzerine oturabileceğini hatırlatmak istedim; Sayın Denктаş'ın 4 Aralık günü yapmış olduğu açış konuşmasına atıfta bulunarak, bu unsurları belirlemek istedim ve bu eşit mesafe ve eşitliğin hem Adanın iç dengesi bakımından iki taraf arasında, hem de Türkiye-Yunanistan garanti ve ittifak anlaşmasının yürürlükte olduğunu söyledim; Türkiye ve Yunanistan bakımından da varılacak çözümün, eşit mesafeli olması gerektiğini söyledim, Türk-Yunan dengesinin muhafaza edilmesi gerektiğini söyledim. Bu konulara bir bütün olarak bakıldığında, Türkiye ile Sayın Denктаş arasında bir mutabakat, ortak anlayış vardır. Dolayısıyla 4 Aralık'ın doğal olarak ele alacağı konular bunlar olacaktır ve müzakereler ve gelişmeler, Adadaki gerçek temeli dikkate aldığı takdirde, daha başarılı olacaktır. Bu açıdan da ben kişisel olarak, bunu resmi bir görüş olarak söylemiyorum, ihtiyatlı bir iyimserliği ben de düşünüyorum.

İlter Ertuğrul - Sayın Büyükelçimize çok teşekkür ediyoruz.

Sayın Soysal, isterseniz sondan başlayın, isterseniz onu sona bırakın.

Mümtaz Soysal - İstesen de istemesen de sondan başlayacağım dedim; çünkü konulara bakış açım, tam Melek hanımın sözünü ettiği durumlar dolayısıyla. O durumlarla ilk defa karşılaşmıyoruz, en azından bu fakültede okuduğumuz dersler dedi ki bize "1839, 1856, 1876, Türkiye'de demokrasiye doğru adımlar, insan haklarına, özgürlüğe doğru atılan adımlar, dış zorlamalarla oldu; Gülhane Hattı Hümayunu öyle, ıslahat fermanları öyle." 1876, hele bugüne çok benziyor; Mithat Paşayı sıkıştırırlarken, azınlıklar konusunda, yabancı devletler İstanbul'a gelmişler, Kasımpaşa'daki şimdi hastane olan Bahriye Nezareti Binasında konferans oluyor falan... Mithat Paşa bunalmış durumda; zaten istiyor da, ama dışarıya da çok istediği için, bir de Anayasa yapılıyor, 1876 Birinci Meşrutiyet Anayasası ve tam o konferansta kendisi sıkıştırılırken, -kendisi miydi, başka paşa mıydı, neyse- toplar atılıyor falan, "Bak, Anayasa kabul edildi, toplar atılıyor" diyor ve kendisini kurtarıyor.

Türkiye'de asıl karşı çıkmak istediğim zihniyet bu. Türkiye'de bu çok yaygınlaştı, "Biz kendimiz adam olmayız, Avrupa sıkıştırırsa belki oluruz" falan deniliyor. Ben tersine çevirmek istiyorum; yani "Avrupa sıkıştırırsa belki bir şeyler yapılır da, ama kendimiz kendimizi adam etmeye karar vermez-

sek, mutlaka bir şey yapılmaz, hiçbir şey yapılmaz.” Yani oradaki zayıflığı yırtmak lazım, kendine güveni arttırıcı şeyler söylemek lazım. Oysa bugün söylenenler, tam tersine bir sonuç veriyor, “Sıkıştırınca iyi oluyor” demeye başladığımız andan itibaren, kendimizin yapmamız gerekenleri ya gerektiği biçimde yapmıyoruz, Avrupa’nın istediği biçimde yapıyoruz ya da hiç yapmıyoruz, asıl büyük tehlike orada; Kıbrıs’ta da öyle, burada da öyle, bunun değişmesi lazım. Dolayısıyla yine neyi savunmak gerekiyorsa, bütün o dediğiniz zayıflıklara karşın, onların savunulması gerekir ve onların savunulabilmesi için de sürekli içeriye mesaj vermek gerekir.

Benim için “Denktaş’ın danışmanı” falan dediniz; ben Denktaş’ın bu müzakerelerde Anayasa sorunlarında danışmanıyım, her şeyde danışman değilim. Onun için “Kıbrıs konusunda şunlar yapılmalıdır, içeride politika böyle olmalıdır” falan demeye ne yetkim var, ne de hakkım var; bu Kıbrıslıların kendi bilecekleri iş, Türkiye’nin de o konuda bileceği bir iş. Tabii orada yapılması gerekenler, bizim elimizi güçlendirecektir, tabii ki dediğiniz o noktada doğru tabii; elimiz zayıf olunca, masada da zayıf olabiliriz. Olabiliriz, ama o bizi yanlışlara “evet” demeye itmemeli, tüm mesele orada.

En sevdiğim televizyon görüntülerinden biri; hem maç öncesinde, hem maç sonrasında futbolculara soruyorlar ya, “Geçen defa böyle oldu, artık geleceğe bakıyoruz” falan filan... Genellikle “yeneceğiz” falan diyorlar; ama bazen de “Ne puan alabilirsek o kârdır bize” diyorlar. En son Barselona maçına giderken falan, daha havaalanında, “Bir puan alsak, çok iyi olur” dediler. Aslında 3 puan alabilecekleri bir oyunda böyle dedikleri için, ikinci devrede aptalca oynadıkları için bir puan alıp geldiler. Onun için “kazanacağız” diye gitmek gerekir. Bütün bunlara, bu ahval ve şerait dahilinde dahi, “Biz bu davayı kazanmalıyız, çünkü haklıyız” bu kadar. Ama “bu böyle” demekle olmuyor tabii, sahaya çıkıp oynamak gerektiği gibi, orada da bunu nasıl kazanılabilecekse, öyle kazanmaya çalışmalıyız. Yani o manevi unsur, -soldan gelen bir insanın maneviyat lafı etmesi biraz tuhaf kaçabilir, ama- Türkiye’de birden bire çok önem kazanmıştır, tam o dediğiniz nedenlerden dolayı. Evet, zayıflıklar var, geçmişte de hep böyle olmuş; ama şimdi artık o manevi unsura çok önem vermek gerekiyor. Türkiye’de tam tersi yapılıyor, siz de söylediniz, üzüldüm doğrusu...

Tabii 6 ay falan olayına gelince, aslında bizim dediklerimiz olsa, 6 ay bile değil, 6 günde çözülür, yani şimdi o lafı etmiyoruz da... Konfederasyon falan dediğimiz çözüm nedir? Orada iki devlet var, bunlar birer gerçektir; “birincisi meşru, hukuki” diyorsunuz, öbürü de öyle, ama siz demiyorsunuz. Ancak o da bir gerçektir; yani 25 küsur yıldır var, önce federe devlet olarak, o zaman baktığımız zaman, 74’ten beri var. Hatta sayın büyükelçinin dediği gibi, 64’ten beri var; çünkü kendi kendisini yöneten bir toplum, bu gerçeği kabul edeceksiniz. Bu gerçek olduğuna göre, insanlara bugün, “Siz bir rüya gördünüz, 40 yıl falan sürdü; ama devletiniz falan yok, yönetiminiz de yok, siz şimşiki azınlık olacaksınız ya da Rum’un vatandaşı olacaksınız” demek imkânsız, deseniz bile o insanlar bunu kabul etmez. Dolayısıyla biz, iki devletli çözüme inanıyoruz, yine de inanmaya devam edeceğiz.

Bu nasıl olur? Konfederasyon dediğimiz zaman, bu çok kolay olabilecekti, -yine olabilir- iki devlet arasında anlaşma yapılacak, birtakım organlar kuracaklar, o organlar yürürse yürür, yürümezse yine devletler var. Yürürse ne olur; karşılıklı güven oluşur. Şimdi en büyük unsur; o toplumların hiçbiri birbirine güvenmiyor, onlar da bize güvenmiyor, biz de onlara güvenmiyoruz, bu en büyük eksiklik. Bunu nasıl inşa edersiniz? Çok kuvvetli federasyon kurduğunuz zaman, bir ortak organ her şeyi düzenleyecek, saat kaçta, ne olacak, onlara varıncaya kadar; orada hemen birinci gün hır çıkar. Ancak çok az yetkilerle, basit konularda uzlaşabilecek, turizmde, şurada burada uzlaşabilecek bir mekanizma kurmuşsanız, orada insanlar birlikte yaşamaya ve birlikte karar almaya başlarsa, belki karşılıklı güven oluşur, böylece de ucu açık bir çözümdür, insanların istediği yere kadar gidebilir, bizim yaklaşımımız buydu. Bunu gerçekleştirmek için çok fazla süreye ihtiyaç yoktur; ama 6 ay mı olur, 16 ay mı olur, 6 gün mü olur, bu tarafların neyi nasıl benimseyeceklerine bağlı. O bakımdan biz kendi istediğimizin gerçekleşmesini bekliyoruz. Tabii ki bu, öyle kolayca olacak bir şey değil, tabii ki uzlaşmalar, tabii ki ödünler olacak; ama nerede nasıl olacak, onu önceden kestirmek zordur.

Tabii yine sözü edildi; “IMF ve Dünya Bankası...” Yani yakışık alıyor mu; Avrupa bize Katılım Ortaklığı Belgesi yolluyor, kısa vadeli öncelikler konusunda. Siyasiler önce Kıbrıs’la başlıyordu, “ayıp olur” diye en sona koydular falan; ama ekonomik koşullar arasında diyorlar ki, “IMF’nin, Dünya Bankasının istikrar programlarına uyun.” Bunlar, benim bildiğim kadarıyla

ikisinin de merkezi Atlantik'in ötesinde, orası da Avrupa olmuş oldu şimdi. Avrupa diyor ki, "Oraya uyun..." dünya politikasının bir parçası. Tabii ki Avrupa'nın "serbest piyasa ekonomisi" diye de bir koşulu var; Kopenhag kriterlerini sayarken bunu söylemedim, ama o koşul da var. Onun için o konuda tereddütlerim var; ama bunu IMF ve Dünya Bankası dolayısıyla değil de kendisi de söyleyebilirdi. Yani arkasına onları da alıyor; çünkü burada bir zaruret içine düşmüş bir toplum var; yani ne derse kabul eder, "Onları da kabul edin" diyorlar. Yani insanı isyan ettiren noktalar bunlar, onun için bir devlette bunların söylenmemesi gerekirdi; hani onurlu dış politika orada işin içine giriyor. Onuruna dokunan şeyler, eğer şöyle bir bakarsanız, olmaması gereken şeylerdir. Hakikaten düşündüğünüzde de, Türkiye'nin 20 yıldır o politikalarla nereye geldiği ortada; hâlâ "Onları uygulayın" diyorlarsa, onda bir yanlışlık olsa gerek. Rusya bile geçen yıl dedi; yani çöküntüye girmiş olan Rusya, Putin geldikten sonra, "Haydi gidin, ben kendim yapacağım" dedi ve bakıyorsunuz, pekâla bir şeyler yaptı. Türkiye'de de -sabah burada Oktar vardı değil mi, bazı iktisatçılar vardı- "Hayır, öyle değil, böyledir" diye insanlar var, onlar niye dinlenmiyor? Oradan iki tane "uzmanız" diye iki kere Türkiye raporu okumuş, yazmış insanlar geliyor, "Böyle yapacaksınız" diyorlar; çünkü ucunda para verecekler...

Mustafa Kemal'e kimse öyle bir şeyler dikte ettirmedi; dünya başka türlü söylediği zaman, "Ancak böyle olur" dedi ve oldu da. Türkiye'de de olabilir, olması gerekir, ben onu söylüyorum Bütün bu söylediklerim, pek bilimsel olmuyor; ama bilim de eğer böyle yanlışlara doğru götürüyorsa insanı, o zaman onun da olmaması gerekir.

Zannediyorum birçok soruya da yanıt vermiş oluyorum. Ekonomik durumlardan söz ettiniz; onlar öyle, doğru, gerçektir, onlar öyledir, inkar etmiyorum. Ancak “Başka bir çözüm yoktur, mecburuz” dediğiniz andan itibaren, zaten “Bir puana oynuyorum” dersiniz, bir puanı da bazen almayabilirsiniz, üç puana oynamak lazım.

İlter Ertuğrul - Teşekkür ederiz Sayın Soysal.

Mülkiyeliler Birliği'nin, Mülkiye'nin kuruluş haftası nedeniyle düzenlediği Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye-KKTC Toplantısının sonuna gelmiş bulunuyoruz. Değerli katılımcılara teşekkür ediyorum, siz izleyenlere sabrınız için teşekkür ediyorum ve hepinize iyi akşamlar diliyorum.

